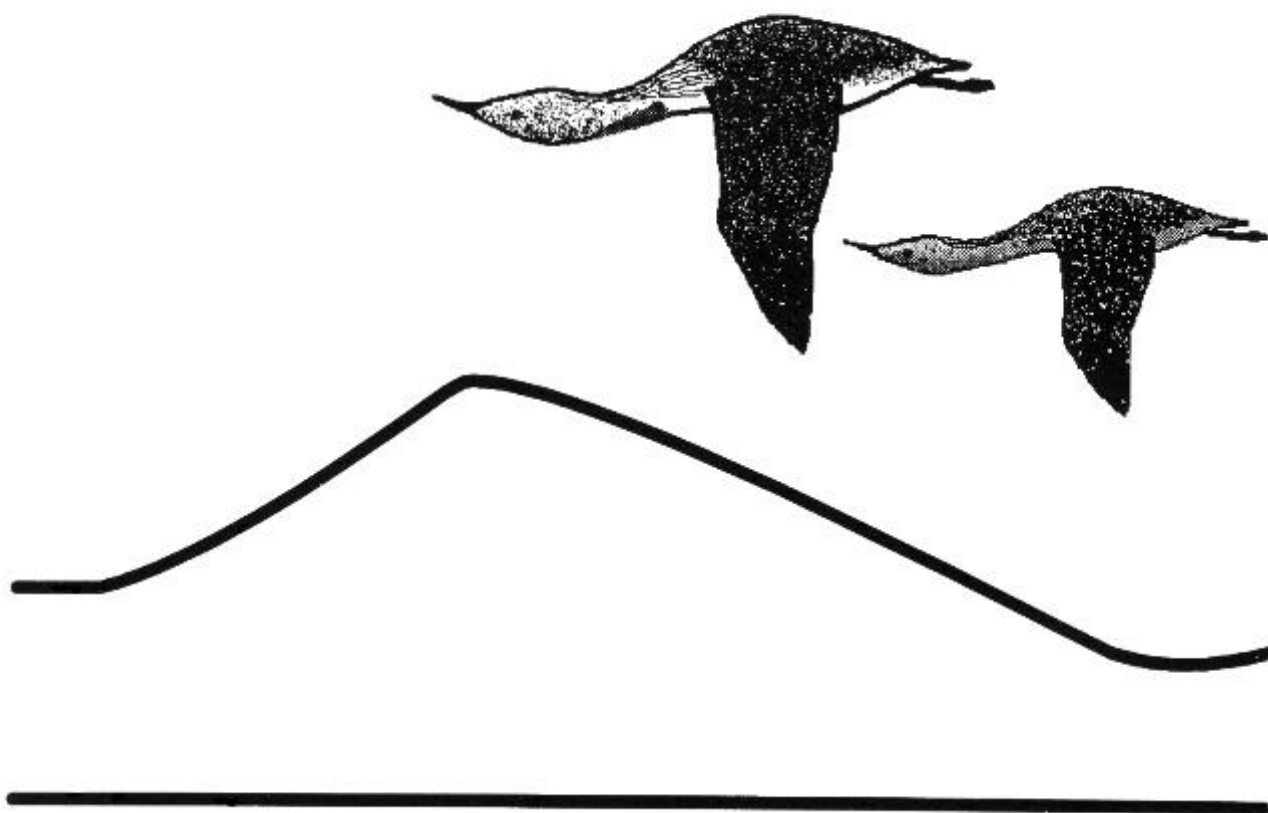

Fåglar i Jämtlandsfjällen

Årsrapport Ånnsjöns fågelstation 1999

Annual Report, Lake Annsjon Bird Observatory 1999

Fåglar i Jämtland-Härjedalen
1/2000

Med rapporter från
kungsöms- och
jaktfalksprojekten!

Fåglar i Jämtland-Härjedalen

Utgiven av Jämtlands läns Ornitologiska Förening. Detta nummer av FiJH är ett specialnummer sammanställt av Thomas Holmberg(TH) med hjälp av Peter Carlsson (PC), Ånnsjöns Fågelstation.

Medlemmar i JORF erhåller tidskriften utan extra kostnad. Prenumerationsavgiften för icke medlemmar är 100 kr/år. Beloppet insättes på postgiro 860309-4, Jämtlands läns Ornitologiska Förening. Tidskriften utkommer med fyra nummer per år. ISSN 0282-4760.

Material till tidskriften sänds till

Stefan Bergman
Rådhusgatan 29 3tr
83135 Östersund
063-127946
stefanbergman@hotmail.com

Jämtlands läns Ornitologiska Förening

Länsförening för fågelskydd, fågelforskning och fågelskådande. Medlemsavgift 2000: 100 kr (ungdom under 15 år 50 kr och familjemedlem 20 kr). Postgiro 860309-4.

Föreningens adress: c/o Märta Bohman, S. Mjällevändan 3, 83254 Frösön

Ånnsjöns Fågelstation, www.annsjon.com

Forskningsstation för fågelforskning och miljöövervakning i Jämtlandsfjällen. Postadress (juni-augusti) Handöl 1155, 83015 Duved, 0647-72210. Ägs av JORF och drivs av **Föreningen Ånnsjöns Fågelstation** (ordf. Lars Forsberg, Bergevägen 25, 83013 Åre, 0647-53039). Postgiro 854551-9. Årsavgift 1999 50 kr.

Ledningsgrupp: Niclas Backström, Nicke_126@hotmail.com, Peter Carlsson, pec@home.se, Thomas Holmberg, 06334240@telia.com

Vill du delta i forskningsverksamheten, se omslagets sista sida!

Sveriges Ornitologiska Förening

Riksförening för fågelsskydd, fågelforskning och fågelskådande. Adress Ekhagsvägen 3, 10405 Stockholm. Tel 08-6122530. Föreningen ger ut tidskrifterna Vår Fågelvärld, Ornithologica och Fågelårsboken.

Innehållsförteckning

Rödstjärt och domherre ökar, men tofsvipan backar oroväckande	1
Nuläge och framtidsvisioner	2
Fjällrutten	4
Vädret 1999	5
Våra undersökningsmetoder	6
Artsammanställningen	7
Databehandling vid Ånnsjöns fågelstation	20
En småfågelholkstudie i norra Jämtland under 22 år, Nils Sjöberg	21
Projektrapport Kungsörn Jämtland/Härjedalen 1999, Erik Hemmingsson	23
Projekt Jaktfalk 1999, Ulla Falkdalen	26
Glimtar från året som gick	28
Årsmöte i fågelstationsföreningen	omsl s 3
Byggdagar	omsl s 3

Rödstjärt och domherre ökar, men tofsvipan backar oroväckande!

Rödstjärt och domherre är årets vinnare. De har båda ökat kraftigt jämfört med 1998. Ekologiskt skiljer de sig markant. Rödstjärten är en insektsberoende tropikflyttande art medan domherren är övervägande stannfågel eller åtminstone kortflyttare med frön som specialitet. Det kan därför vara svårt att hitta en gemensam nämnare för dessa arters ökning. Däremot ser vi också en tendens till ökning hos flera insektsätande långflyttare som trädgårdsångare, svarthätta och trädpiplärka. Andra arter som ökat är blåmes, rödhake och grönsiska. Överlag är bilden positiv för flera tättingar och av de 25 arter som vi någorlunda väl kan följa genom ringmärkningen uppvisar 17 högre fångstsiffror i år och bara 8 lägre. Tydligaste minskningen visar björktrast som ända sedan 1995 visat en övervägande negativ trend, ytterligare förstärkt i år. Det är emellertid svårt att säga om detta speglar en generell minskning. Björktrasten är vida spridd i olika biotoper och det är inte säkert att det som händer i vårt begränsade ringmärkningsområde speglar förekomsten i stort.

Mer oroväckande är den minskning av tofsvipan som vi kunnat konstatera genom myr-inventeringen. Här är utvecklingen om möjligt ännu tydligare och eftersom tofsvipan är en spridd och lättinventerad art har vi all anledning att tro att det handlar om en reell populationsminskning. De flesta tofsvipor i vårt land hittar man dock inom kulturlandskapet på åkrar och betesmark. Det vore därför av stort värde att parallellt kunna följa utvecklingen i dessa områden. Inga andra våtmarksarter visar en liknande minskning. Hos de flesta har populationen senaste tio åren varit tämligen konstant. Arter som tidigare år minskat, såsom enkelbeckasin, grönbena och ljungpipare har i år ökat, medan trana och kanadagås, som ökat under flera år, visar en viss minskning.

Du kan själv bilda dig en uppfattning om vad som händer med de olika arterna genom att studera diagrammen på sidorna 8-19.

Skillnaderna mellan olika år kan vara stora utan att det behöver betyda något för den långsiktiga populationsutvecklingen. Vädret spelar en stor roll både för hur många fåglar, som slår sig ner i området och hur de lyckas med häckningen. För att kunna påvisa effekter av långsiktiga miljöförändringar måste vi följa fågelpopulationerna under flera år. De tolv år som vissa av våra undersökningar pågått är i det här sammanhanget en kort

Rödstjärten (*Phoenicurus phoenicurus*) är en av de arter som ökat mest under 1999

tid, men en bra och viktig början. Nu är planeringen i full gång för det nya milleniet. Läs mer om det på nästa sida!

TH

Annsjon 1999

Redstart (*Phoenicurus phoenicurus*) and Bullfinch (*Pyrrhula pyrrhula*) have increased markedly this year. Many long distant migrants like warblers and flycatchers show a small increase. 17 of 25 passerines have increased compared to 1998. Fieldfare (*Turdus pilaris*) and Lapwing (*Vanellus vanellus*) have decreased clearly for several years. Most wetlands species have stable populations or fluctuate without distinct trends. For details look at the species report on pp 8-19.

Nuläge och framtidsvisioner

Miljöövervakning och forskning viktiga mål

Ånnsjöns fågelstation har sedan 1988 på ideell basis övervakat fågelpopulationer i Ånnsjöområdet i västra Jämtland. Vi anser att detta arbete är viktigt av flera anledningar. Det omedelbara resultatet är upplysningar om fågelpopulationer i fjällnära biotoper, information som indikerar områdets ekologiska tillstånd. En grundläggande förståelse för detta är nödvändig för ställningstaganden i frågor om exempelvis turism, jakt och annan miljöutnyttjande verksamhet.

Sedan starten har verksamheten bedrivits på ett likartad sätt från år till år. Ett antal rutinundersökningar har funnit en form som vi ämnar fortsätta med. Dessa utgör basen för verksamheten och kompletteras med temporära projekt, tex samarbeten med andra stationer eller forskargrupper. Insatserna har hittills koncentrerats till tättingar och våtmarksfåglar då utbytet av nedlagt arbete är störst där. I denna rapport presenteras årets resultat från basverksamheten och diskuteras i ljuset av samtliga tidigare säsonger.

Det känns naturligt att i samband med tusenårs-skiftet också ta tillfället i akt och blicka framåt och fundera på vad Ånnsjöns fågelstation kommer att vara i framtiden. Vi behöver ideer och visioner, både för det närmaste året och för de närmast följande årtiondena!

Ökad kunskap om de jämtländska fågelpopulationerna är idag stationens främsta och övergripande mål, och bör så förbli. Frågan är om vi lyckats uppfylla detta mål. Hittills har verksamheten fokuserats på fältharbetet, det vill säga insamling av fakta om fåglarna, medan mindre kraft har lagts på sammanställning och spridning av dessa fakta. Vi har inte heller varit särskilt måna om att sprida information om stationens verksamhet utanför en tämligen liten skara av intresserade fågelskådare. Orsakerna till detta är flera men det står helt klart att vi har mycket att vinna på ökad öppenhet och vidare spridning av våra resultat. En snar satsning på bättre informationsverksamhet både internt inom föreningen och externt till fågelskådare, allmänhet och myndighet är nödvändig för stationens långsiktiga utveckling.

Mer information om verksamhet och resultat viktigt

Information kan spridas på en mängd olika sätt, kanalerna blir allt fler. Denna årsrapport exemplifierar en traditionell kanal. Årsrapportens spridning kan ökas avsevärt genom parallell publicering på Internet, där vi är representerade med en egen sajt som innehåller aktuell information om stationens verksamhet och resultat. Traditionella media som teve, radio och tidningar får inte glömmas bort eller medvetet uteslutas baserat på det felaktiga antagandet att vi inte har något att visa upp. Hur spektakulärt och medialt är inte ett dubbelbeckasin-spel eller en sjungande blåhake?

Direkta kontakter med intresserade personer är en annan, minst lika viktig, kanal. Vi har idag ett givet centrum för verksamheten - stationsbyggnaden i Handöl - och redan från början fanns ett tillhörande informationscentrum med i planerna. Att förverkliga denna mötesplats blir mer och mer angeläget! Tänk på vilket uppsving det skulle kunna ge inte bara fågelstationen - hela regionen skulle få ett nytt mål för en växande skara ekoturister och andra som är intresserade av den västjämmtska naturen.

Bättre data om flera arter behövs

Mer uppmärksamhet kommer att kräva mer och bättre data. Vi har idag bra kontroll på ett sextiotial arter, mest tättingar, änder och vadare, men samtidigt stora luckor vad gäller många andra arter. För att leva upp till bilden av en organisation som har en balanserad och välgrundad uppfattning om tillståndet för de västjämmtska fågelpopulationerna bör vi utöver att förbättra övervakningen av de arter vi tittar på idag också försöka täcka in de arter vi missar med dagens metodik. För det behövs kompletterande undersökningsmetoder samt att vi är beredda att vidga vårt undersökningsområde utanför Ånnsjön-Storlien-området. Till nästa säsong kommer vi att lansera en ny metod - fjällrutten - som presenteras närmare på annan plats i denna rapport. Syftet är att kartlägga fjällhedens arter, till exempel lappsparrv, snösparrv, skärnsnäppa, fjällpipare och fjällabb. Vi behöver också förbättra kvalitén på data om de arter som vi följer redan idag. Häckningsframgång och detaljkunskaper om arternas utbredning är exempel på utvecklingsbara områden.

Snasahögarna från Enafors

Utvecklat samarbete med andra projekt

Vissa arter, däribland många rovfåglar, är så pass glest förekommande eller svårinventerade att de var för sig kräver speciella projekt. Därför bör vi också vara öppna för samarbete med andra projekt såsom Projekt Jaktfalk och det nystartade kungsörnsprojektet.

Ytterligare ett exempel på samarbete presenteras i årets rapport. Nils Sjöberg i Strömsund (norra Jämtland) startade ett storskaligt holkprojekt redan 1978. Under 22 år har han följt häckningarna i 300 holkar. Det har givit en oerhört värdefull serie över populationsutvecklingen hos de holkhäckande tättingarna, som är ett mycket viktigt komplement till undersökningarna i Handöl.

Kontakter med forskarvärlden

Ånnsjöns fågelstation bör sträva efter ett gott anseende inom den ornitologiska forskarvärlden. Detta kan på sikt byggas upp exempelvis genom publicering av våra resultat på konferenser och i facklitteraturen. Vi har redan bidragit med uppgifter till flera nationella och internationella projekt. Vi kan också söka mer aktivt samarbete med den akademiska världen för kortare studentprojekt, examensarbeten och på längre sikt även avhandlingar inom områden såsom ornitologi, ekologi, populationsbiologi med flera.

Engagemang och nytänkande nödvändigt för en framgångsrik verksamhet!

Många av de skisserade framtidsvisionerna ligger långt utanför de ramar som verksamheten idag

omgärdas av, både när det gäller pengar och personal. Samtidigt har de som uppgift att lyfta blicken över ramarna och stimulera till nytänkande och nya projekt! En långsiktigt framgångsrik verksamhet kräver en bredare förankring hos allmänhet, myndigheter och forskare än den vi har idag. Förankringen uppnås genom ett aktivt och engagerat arbete från alla medlemmar som tillsammans ger Ånnsjöns fågelstation en bra start på det nya årtusendet.

Ledningsgruppen för Ånnsjöns Fågelstation

Peter Carlsson

Niclas Backström

Thomas Holmberg

Ånnsjon Bird Observatory today and in the future

Environmental monitoring and research is the main aim of Ånnsjon Bird Observatory. The base of the work is a standardised investigation program of different census projects and other investigations. So far the program mainly covers a number of passerines and wetland birds. The work is planned to continue along this guidelines but we will improve data collections and also include more species.

More and better information to visitors and all people interested in the nature and the bird fauna of the region is essential.

We already cooperate with other projects and research institutes and this is another field to develop. The Bird Observatory has an ambition to continually develop and improve its work according to our ideas and visions, though limited by money and human resources.

Nytt projekt!

Fjällrutter

I vår strävan att följa ett brett spektrum av arter med vårt undersökningsprogram planerar vi att under den kommande säsongen komplettera de nuvarande inventeringarna med ytterligare en, fjällrutter. En fjällrutt är en sträcka som inventeras med linjetaxeringsmetodik. Det är en enkel och effektiv metod för att inventera stora ytor fjällterräng.

Vi inbjuder alla intresserade att vara med och linjetaxera den kommande sommaren.

Undersökningsområdet omfattar hela fjällområdet i Jämtlands län. Vi vänder oss särskilt till dem som brukar fjällvandra i samma område mest varje år, eftersom målsättningen är att rutten skall inventeras flera år i följd.

Inventeringsperiod 10 juni - 10 juli.

Tidpunkt för inventering: Valfri tidpunkt under dagsljus.

Ruttens längd: 3-10 km lång.

Tidsåtgång: ca 2-5 timmar.

Rutterna väljs i första hand med hänsyn till förekomsten av följande arter: lappspurv, snöspurv, skärnärpa, kärsnärpa, mosnärpa, fjällpipare, fjällabb, ringtrast, rovfåglar.

Det innebär att rutterna bör ligga på kalfjällsnivå från videbältet upp till blockterrängen.

Vi kommer att lägga upp ett antal rutter, men så här i projektstarten gör vi gärna upplägget tillsammans med den som ska inventera eller någon annan som känner området väl.

Målsättningen är att man ska kunna klara av en rutt under en dag, transportsträcka från närmaste bilväg inräknad, alternativt från någon av STF:s fjällstugor.

Det här är en enkel inventering som alla fågelkunniga fjällvandrare kan delta i! Kontakta oss redan nu för planering av rutt. Se omslagets baksida.

Mountain line transect

A new project, mountain line transects, will be launched in 2000. The lines will be spread over the mountain region of Jamtland. By this method we will cover species difficult to count with other methods like Ring Ouzel (*Turdus torquatus*), Dotterel (*Charadrius morinellus*), Lapland Bunting (*Calcarius lapponicus*) Dunlin (*Calidris alpina*) Long-tailed Skua (*Stercorarius longicaudus*) and birds of prey.

Fjällpiparen (*Charadrius morinellus*) är en av de arter, som vi förväntar oss att få veta mer om genom fjällrutterna.
Foto Carl Persson

Vädret 1999

Årets väder var för ovanlighetens skull ganska normalt, dvs utan extrema avvikelser i något avseende. Islossningen i Ännsjön var relativt tidig och vid sjöinventeringen i månadsskiftet maj-juni hade sjön varit isfri åtminstone någon vecka. Vårfloden var inte heller extrem i något avseende (översta diagrammet, som visar medelvattenföringen vid Öster-Noren, någon mil nedströms Ännsjön). Vårfloden nådde sitt maximum en vecka in i juni med flöden upp till 300 kubikm/s.

Temperaturen är sannolikt den viktigaste enskilda väderfaktor som styr fågeltillgången. Som vi påpekat i tidigare rapporter föreligger ett tydligt samband (vi har dock inte gjort någon statistisk analys av detta) mellan den vikande förekomsten av ett flertal insektsberoende arter som sångare och flugsnappare och låga temperaturer under sen vår och försommar. De riktiga låga värdena inträffade 1993 och 1994 då temperaturen var hela 4 grader lägre än under perioden 1988-1992. Dessutom följde fyra år (1994-1997) med extremt låga majtemperaturer. De två senaste åren har en förändring till det bättre skett. Majtemperaturen har stigit ett par grader till genomsnittliga värden för perioden och även junitemperaturen har stigit. Sommaren 1999 var betydligt soligare och torrare än 1998 (nedre diagrammet) och även detta bör ha varit positivt för de häckande tättingarna.

Samtliga väderdata tagna från SMHI:s månadstidning **Väder och Vatten**. Uppgifterna om temperatur och soltimmar avser Storlien-Visjövalen, ett par mil väster om Ännsjön.

The weather 1999

The weather in 1999 was unusually normal. The spring flood was moderate. The summer temperature was at or slightly above average and the number of sun hours was normal in both June and July.

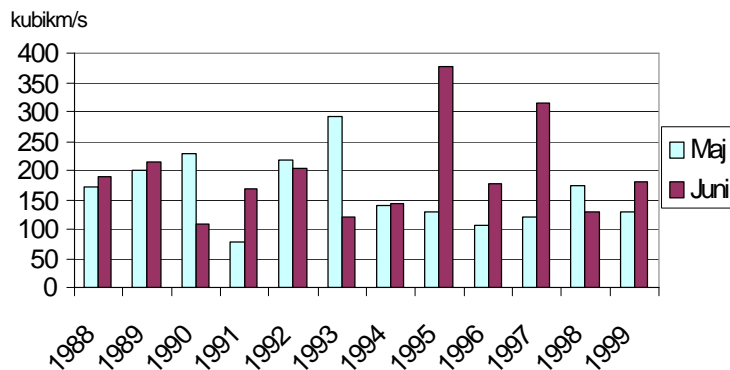
The diagrams show (from above):

1. Water flow (in cubic meters/second) in the river "Indalsälven", which at the measuring point gets most of its water from Ännsjön.
2. Mean temperature in May, June and July in Storlien, about 20 km west of Ännsjön.
3. The number of sun hours in June and July.

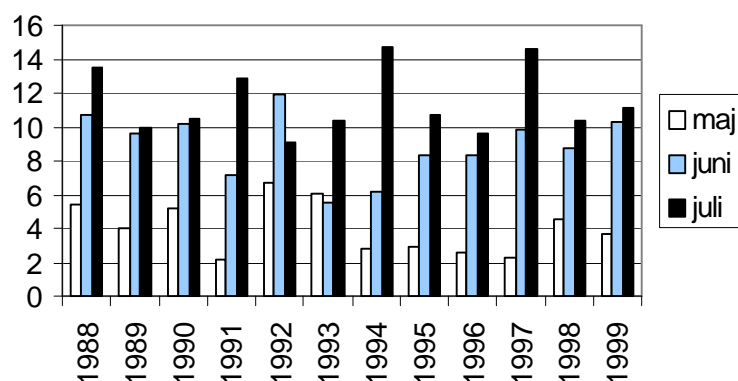
These figures also from Storlien.

All data originate from the Swedish Institute of Meteorology and Hydrology

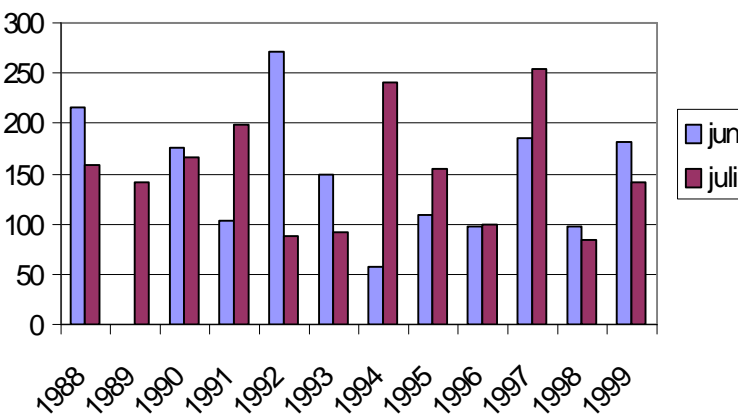
Medelvattenföring i Indalsälven

Medeltemperatur

Soltimmar

Våra undersökningsmetoder:

Sjöinventering

Så snart som möjligt efter att isen gått på Ånnsjön gör vi en sjöinventering. Den genomförs vanligen i slutet av maj eller någon av de första dagarna i juni. Regelbundna inventeringar startade 1996. Vi räknar från åtta till alla fåglar vi kan se. Vi strävar efter att täcka sjön så bra som möjligt, men hundraprocentigt blir det aldrig. Särskilt den stora öppna ytan i sjöns södra del är svår att täcka. Vi delar in sjöområdet i tio olika inventeringsområden, vilket möjliggör jämförelser mellan olika år även om vi inte gjort kompletta inventeringar.

En inventering av det här slaget är behäftad med rätt stora felkällor. Vädret, framför allt vinden, spelar stor roll för observationsförhållandena. För flera arter är sjön en kortvarig mellanlandningsstation på väg till häckningsmyrar eller häcknings-sjöar på högre nivå. Antalet fåglar skiftar därför mycket från dag till dag. Resultatet måste bedömas därefter. Det är framförallt olika andarter, särskilt dykänder, som räknas in vid denna inventering.

Revirkartering

I ringmärkningsområdet i Handöl har sedan 1990 vid några tillfällen gjorts en revirkartering inom ett 20 hektar stort område. Revirkarteringen görs enligt Svenska Häckfågeltaxeringen, dvs 8-10 besök görs under juni månad. Någon samlad redovisning av resultatet har ännu inte publicerats.

Myrinventering

Under perioden 10-20 juni inventeras sammanlagt cirka 1700 hektar myrmark vid Ånnsjön och i närheten av Storlien. Metodiken är en revirkartering med ett besök. Tillsammans med ringmärkningen är det här vår viktigaste basundersökning och en lång rad våtmarksarter, mest vadare men även änder och tättingar, räknas in vid denna inventering. Undersökningen har genomförts, med små modifikationer, sedan 1989.

Fjällinventering

Ett antal våtmarksområden på kalfjällsnivå inventeras med samma metodik som myrinventering, men något senare, 15 juni - 30 juni. Undersökningarna startade 1989, men har inte genomförts med samma konsekvens som myrinventeringarna. Flest gånger har Bunnarsjöområdet inventerats. Artsammansättning är till stor del densamma som vid myrinventeringen. Inga resultat redovisas i årets rapport.

Holkundersökning

Från 1992 och framåt har ett antal småfågelholkar satts upp i Handöl. De från början 17 holkarna har efterhand

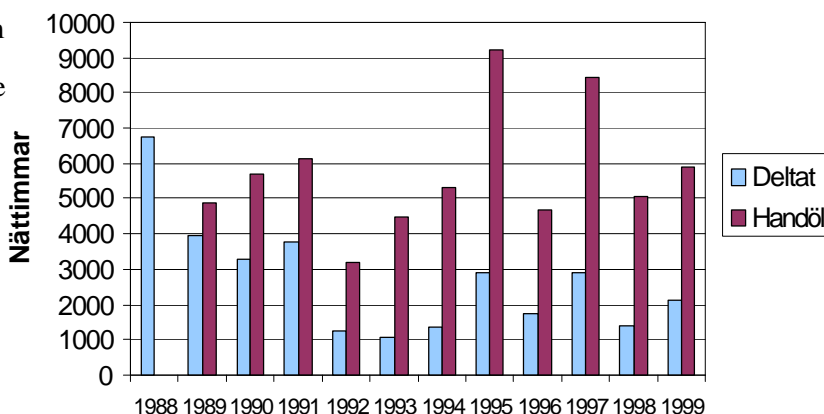
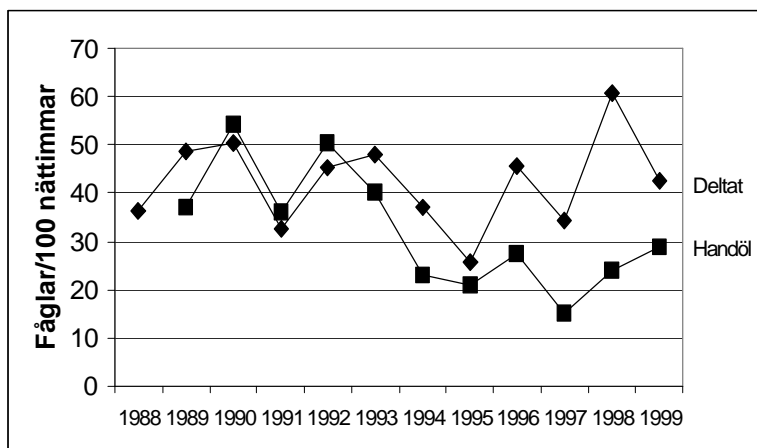
ökat till nu cirka 50. Huvudsakligen bebos de av svartvit flugsnappare. Häckningsfrekvensen redovisas i artsammanställningen. Blåmes och talgoxe häckar årligen, men i regel med så få par att en samlad redovisning inte är meningsfull ännu.

Holkundersökning Strömsund

Nils Sjöberg i Strömsund har sedan 1978 satt upp och följt häckningarna i 300 småfågelholkar. Från och med i år redovisar vi även dessa siffror för de holkhäckande arterna svartvit flugsnappare, talgoxe och svartmes. Blåmeshäckningarna är alltför få för att redovisas. Se även artikeln på sidan 21.

Fångst och ringmärkning

Under juli och augusti fångas och ringmärks fåglar i Handöl och i Handölsdeltat, dvs Enans och Handölans gemensamma utlopp i Ånnsjön. Vid fångsten används japanska slöjnet med en maskstorlek på 16 mm. Vi använder i stort sett fasta nätplatser, men smärre modifikationer har genomförts sedan starten 1988 och då huvudsakligen i början. Vår ambition är att fångsten ska bedrivas på ett så likartat sätt som möjligt från år till år. Det innebär emellertid att vi även framledes kommer att

göra vissa förändringar av fångstplatserna eftersom miljön förändrar sig hela tiden. Denna förändring är märkbar särskilt i deltat som gradvis växer till ut mot sjön. De yttersta videbuskagen är inte desamma som för tio år sedan. Vi kommer därför att låta våra fångstplatser följa med deltats tillväxt. Fångstinsatsen varierar från år till år (se figur) beroende personaltillgång, väder (främst hur mycket det regnar, eftersom man inte kan fånga fåglar vid regn) och - i deltat - vattenståndet. För att fångstsiffrorna ska vara någorlunda jämförbara mellan olika år måste vi justera för skillnader i fångstinsats. Det gör vi genom att beräkna ett fångstindex. I princip går det ut på att räkna om fångstsiffrorna till fångst per 100 nättimmar. Vi delar då upp hela fångstperioden i tretton femdagarsperioder och summerar alla perioderna till ett totalindex. Om fångstinsatsen varit för låg för att vi ska kunna beräkna ett index extrapolerar vi eller slår samman flera perioder. Eftersom fångstinsatsen är högst i Handöl är siffrorna därifrån mest tillförlitliga och för de flesta arter beräknas index på Handölssiffrorna. Undantag är de arter som främst fångas i deltat dvs gulärla, blåhake, sävsparv, sävsångare och gråsiska.

Obslistan

Många arter som rovfåglar, ugglor, hackspettar och andra mer eller mindre ovanliga arter går inte att följa på ett bra sätt med nämnda inventeringar. En hel del observationer av dessa görs dock i samband med andra aktiviteter. Dessa observationer noteras dagligen i stationens sk obslista som varit i bruk de tre senaste säsongerna. Ingen sammanställning har ännu gjorts av materialet.

Methods of investigation

Lake census. All birds on Lake Annsjön are counted soon after the break-up of the ice, usually about 1st June. This has been done annually since 1996.

Territory mapping. A 20 hectare area in Handöl is censused with the territory mapping technique with 8-10 visits during June. This has been done sporadically since 1990.

Mire census. Birds on a number of mires (totally 1700 hectares) are counted at one occasion in the middle of June. This has been done annually since 1989 and is one of the basic investigations.

Mountain census. Similar to mire census but at higher altitudes. Will probably be replaced by the mountain line transect in next year.

Nest box investigation. About 50 nestboxes have been checked annually since 1992. They are mainly inhabited by Pied Flycatcher (*Ficedula hypoleuca*) and small numbers of Great Tit (*Parus major*) and Blue Tit (*Parus caeruleus*).

Nest box investigation Strömsund. A special project run by Nils Sjöberg. A total of about 300 nestboxes have been checked annually since 1978. Breeding frequencies of Pied flycatcher (*Ficedula hypoleuca*), Great Tit (*Parus major*) and Coal Tit (*Parus ater*) are shown in the species diagrams.

Mistnetting and ringing. Is carried out at two

locations and fixed net sites during July and August. The capture time is not strictly standardised, but capture figures are transformed to an index, standardised for net hours.

One area is along the river "Handölan". The vegetation is dominated by willow bushes, birch and alder trees. The other area is in a delta close to the lake Annsjön and this area is dominated by willow bushes and grass. The ringing started in 1988 is one of the two basic projects.

Observation list. Observations of birds not included in our investigation program are collected daily. Birds on this list are mainly birds of prey, woodpeckers and other not so common birds. These observations have so far not been included in the report.

Artsammanställningen

I det följande redovisas beståndsutvecklingen i diagramform art för art. De inventeringsmetoder som använts är

myrinventeringen (änder och vadare mest)

myrinventering Rensjön (smålom)

sjöinventeringen (huvudsakl. änder)

nätfångst (tättingar)

holkundersökning (tättingar)

holkundersökning Strömsund (tättingar)

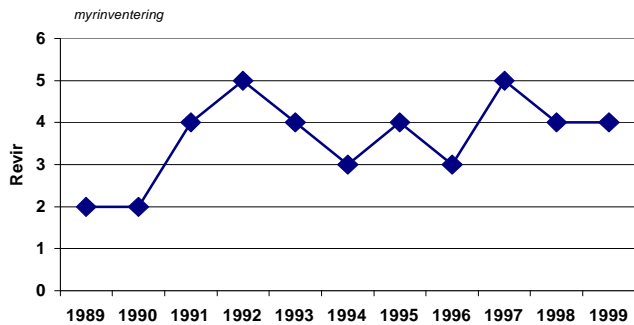
Bland nätfångade arter har medtagits de som fångas med minst fem individer i medeltal per år. För myrinventeringen har ribban satts lägre, vid tre individer per år, under förutsättning att det rör sig om en våtmarksart.

Givetvis finns stora osäkerheter i ett sådant här material och man kan inte utan vidare tolka de observerade variationerna som uttryck för populationssvängningar.

Generellt sett anses värdena för lättinventerade eller lättfångade arter mer pålitliga. Svårinventerade och svårfångade arters siffror uppvisar större slumpmässiga variationer, vilket man måste ta hänsyn till vid tolkningen av siffrorna. Att en art är svårinventerad kan antingen bero på att den är svår att upptäcka eller att den bara sporadiskt vistas i den inventerade biotopen. Exempel på det förstnämnda är enkelbeckasin och på det sistnämnda flera andarter. Hos en lättfångad art som sävsångare speglar fångstindex troligen förekomsten bättre än hos den mer svårfångade taltrasten trots att vi fångar sex ex av den förstnämnde per år och 14 av den senare.

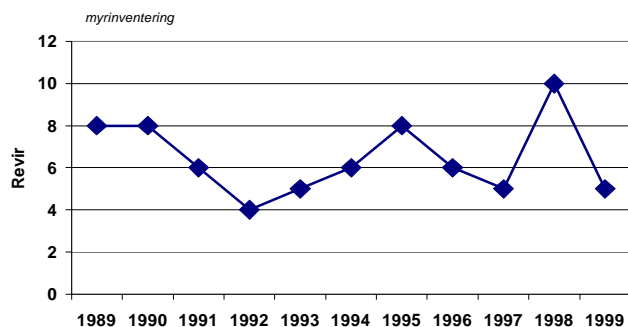
Species diagrams

Results from mire census (individuals or territories), mistnetting (index) and the nest box project (breeding frequency) are shown in a number of diagrams. Generally line diagrams are from mire census and bar diagrams from mistnetting. Light areas of bars show juvenile birds and dark areas adults. Lake census results are shown in line diagrams starting 1996. The Strömsund nest box project is shown in line diagrams starting 1978.

Storlom *Gavia arctica*

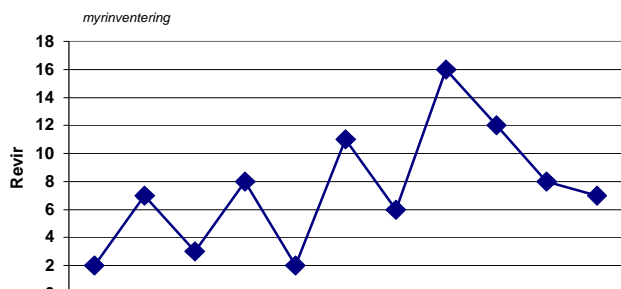
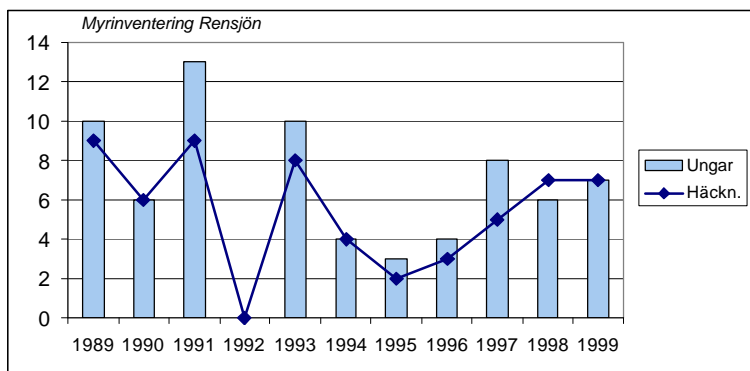
Regelbunden häckfågel i Ånnsjön och även på ett par av de omgivande myrarna där den häckar i några av de större tjärnarna. Inga större förändringar har noterats.

Smålom *Gavia stellata*

Häckfågel på flera av de mindre och gölrika myrarna runt Ånnsjön. Fiskar i Ånnsjön. Vi har inte regelbundet följt upp häckningar och häckningsresultat.

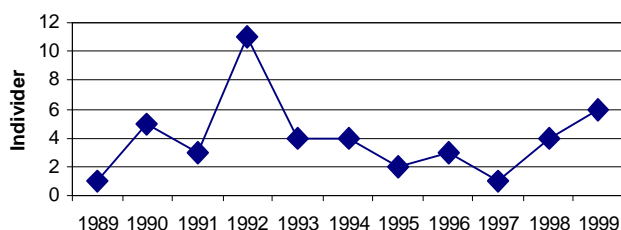
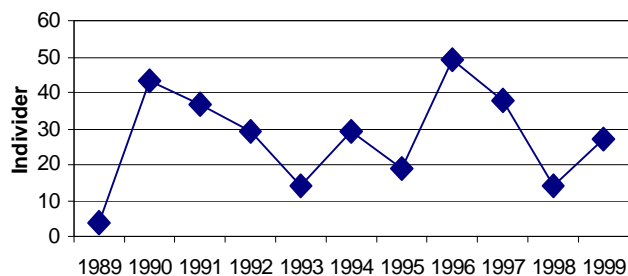
Det har däremot Erik Hemmingsson gjort vid Rensjön några mil norr om Ånnsjöns (nedre diagrammet). Inga stora populationsförändringar tycks ha skett på någondra av lokalerna, även om häckningsframgången kan variera. Smålom är en långlivad art med låg reproduktion och stora populationssvängningar kan därför knappast förväntas. Vi har under flera år rapporterat till det nationella Lomprojektet, som avslutats i år.

Kanadagås *Branta canadensis*

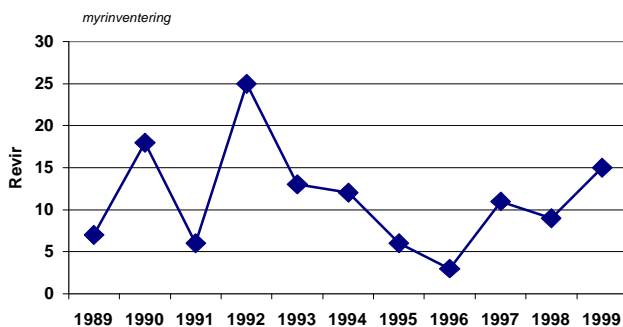
Efter flera år av ökande trend har den häckande populationen av kanadagåsen uppenbarligen backat en del. Det ses emellertid en hel del mindre flockar av icke häckande fåglar på myrarna. Om man även räknar in dem i inventeringsresultatet finns ingen tydlig minskande trend.

Den västjämiska populationen hör sannolikt ihop med den norska och inte med den centraljämiska. Vi har vid flera tillfällen observerat kanadagäss med röda halsringar, märkta i Meråker i Norge. Såvitt känt har dock norska gäss aldrig rapporterats från Storsjöområdet.

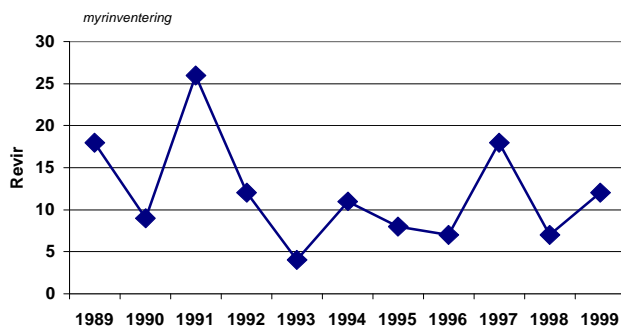
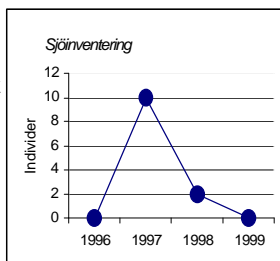
Häger *Ardea cinerea*

Hägern är ingen myrfågel, men ses ofta på myrarna i anslutning till Ånnsjön. Den häckar sedan flera år i Ånn. Det allmänna intrycket är att den snarast ökat, vilket inte direkt framgår av myrinventerings-siffrorna.

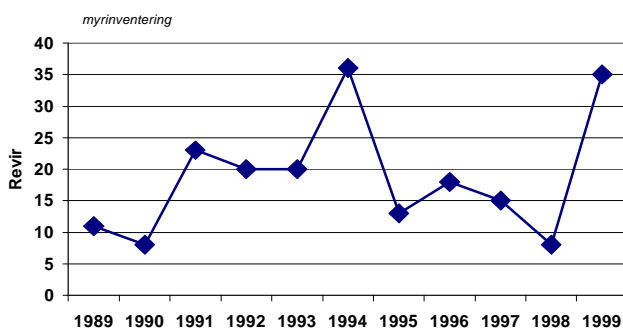
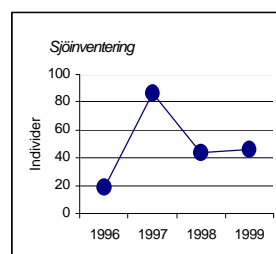
Gräsand

Anas platyrhynchos
Gräsanden är sparsamt förekommande. Inga tydliga tecken på några väsentliga populationsförändringar.

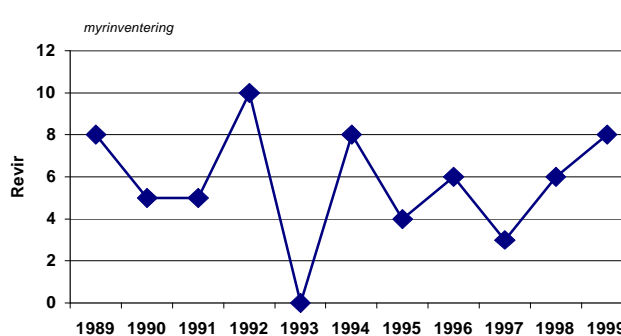
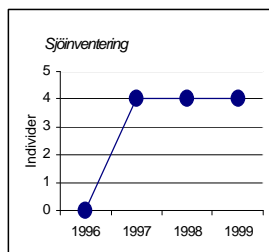
Bläsand *Anas penelope*

Bläsanden är den vanligaste simanden i området, men är inte särskilt talrik på myrarna. Ingen påtaglig populationsförändring.

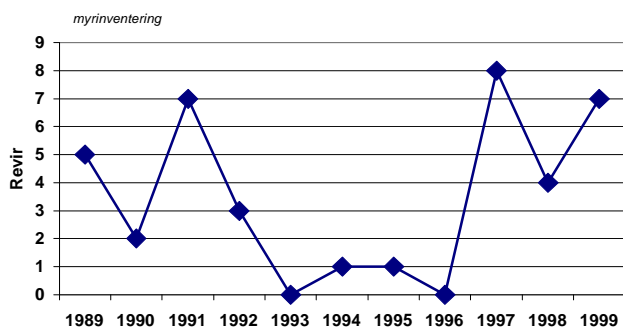
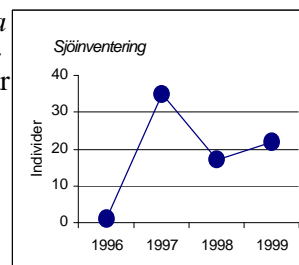
Kricka *Anas crecca*

Krickan är den mest talrika simanden på myrarna. Den kraftiga ökningen i år har ingen uppenbar förklaring.

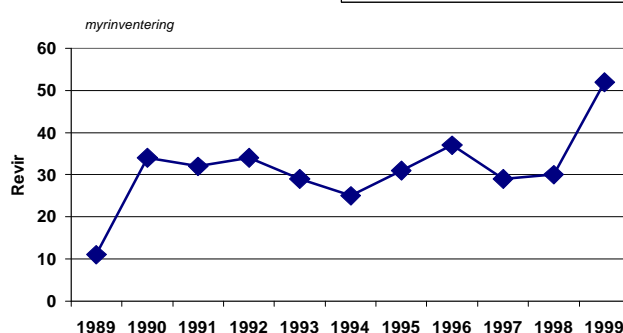
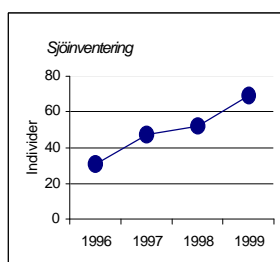
Knipa *Bucephala clangula*

Knipan häckar huvudsakligen vid mindre skogstjärnar och ses bara sporadiskt på myrarna. Inget pekar på större förändringar i förekomsten.

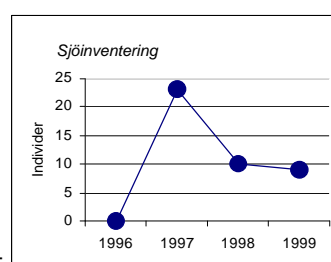
Bergand *Aythya marila*

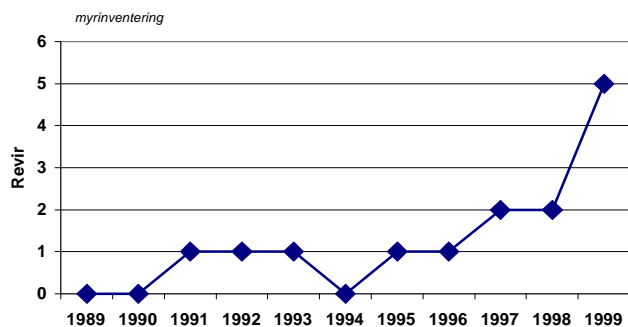
Förhållandevis få bergänder ses på myrarna och flertalet torde häcka på högre nivå. Sjöinventeringen är sannolikt en bättre mätare på förekomsten. Både myrinventeringen och sjöinventeringen pekar på en ökning de senaste fyra åren

Vigg *Aythya fuligula*

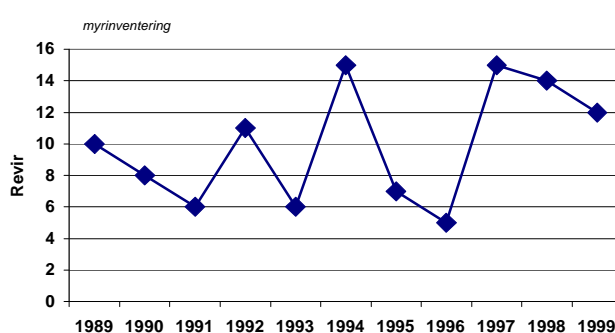
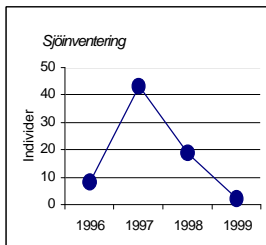
Viggen är den vanligaste dykanden på myrarna och huruvida den är en konkurrent till sina nära släkting berganden är en intressant fråga. Hittills har den legat påtagligt stabilt vid myrinventeringarna. Årets resultat pekar på en klar ökning.

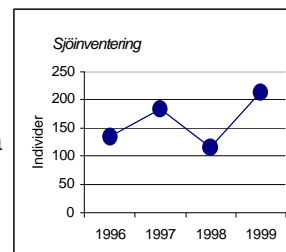
Alfågel *Clangula hyemalis*

Häcker i anslutning till fjällsjöar, gärna fisklösa. En eller ett par grupper av alfåglar brukar ligga i Ånnsjön i slutet av maj till början på juni i väntan på att häckningssjöarna blir isfria. Vid årets inventering hade de uppenbarligen hunnit "dra". Varför så många sågs på myrarna i år har vi ingen förklaring till. Sen islossning på högre nivåer kan vara en förklaring, men vi har inget som stödjer det antagandet.

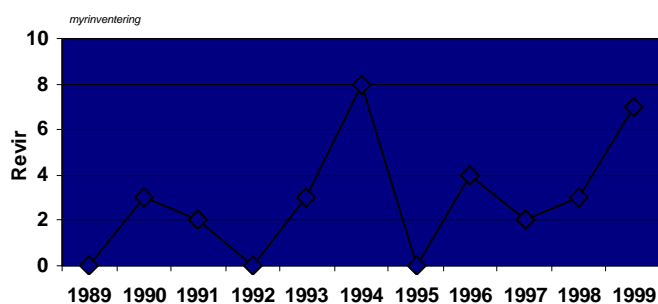
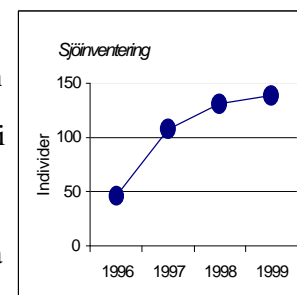
Sjöorre *Melanitta nigra*

Dominerande art på sjön. Häcker i omgivningen och flera ungfåglar ses senare under sommaren. Inga stora populationsförändringar.

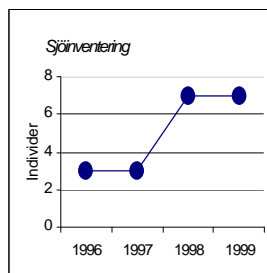
Svarta *Melanitta fusca*

Efter sjöorren den vanligaste arten på sjön. Svartan är mer kräsen i sitt val av uppehållsort. Den ses mest i sjöns nordöstra del i närheten av utloppet. Det är för tidigt att uttala sig om populationsförändringar, då tidsserien är för kort. Ses sällan på myrarna.

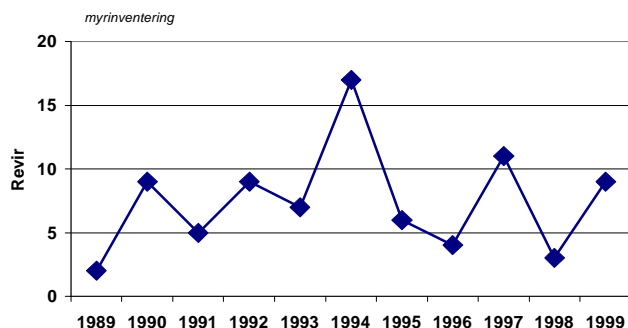
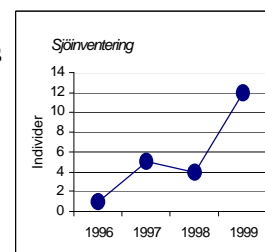
Storskrak *Mergus merganser*

I likhet med släktingen småskrak sparsamt förekommande. Ånnsjön, vars fiskbestånd mest består av ädelfisk, är sannolikt väl svärfiskat för dessa arter.

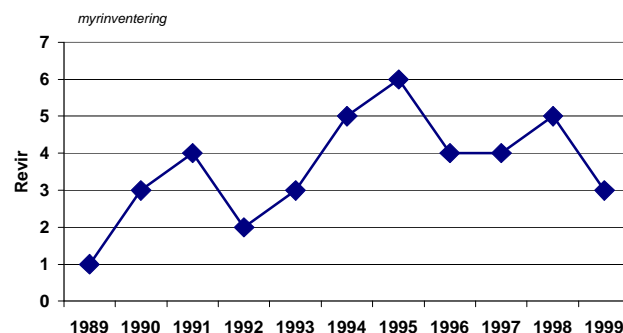
Småskrak *Mergus serrator*

En liten, men fast stam finns i sjön. Ses mest i anslutning till deltaområdena

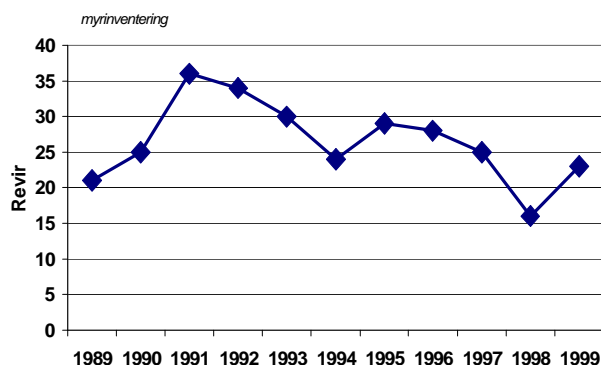
Dalripa *Lagopus lagopus*

Myren är en viktig biotop för dalripan både för häckning och näringssök. Den är svårinventerad och det är tveksamt om de årsvisa förändringar vi ser verkligen speglar populationen. Höstpopulationen bestäms huvudsakligen av sommarens häckningsframgång, som kan variera mycket beroende på vädret vid kläckningen och graden av predation (tas av rovdjur/rovfåglar).

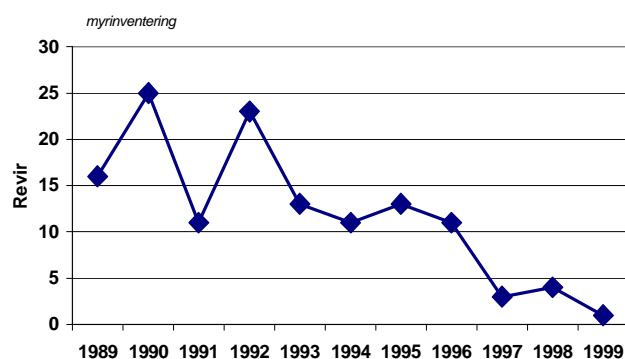
Trana *Grus grus*

Efter flera år av ökande tranpopulation märker vi nu en tendens till minskning eller åtminstone stabilisering.

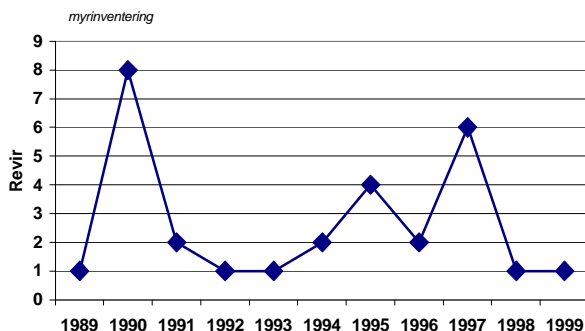
Ljungpipare *Pluvialis apricaria*

En nedåtgående trend tycks åtminstone tillfälligtvis ha brutits. Ljungpiparen är en av de vanligaste myrfåglarna och tycks föredra de något torrare, öppna myrarna

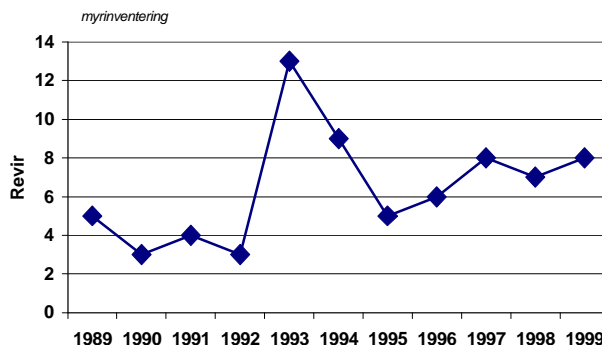
Tofsvipa *Vanellus vanellus*

Tofsvipan den art som visat den mest negativa utvecklingen av alla de arter som vi kontinuerligt följer. Den är lättinventerad och den här kraftiga tillbakagången kan inte bero på att vi förbisett den. Det är svårt att hitta förklaringen lokalt. Någon påtaglig miljöförändring har inte skett på de myrar där tofsvipan tidigare påträffats

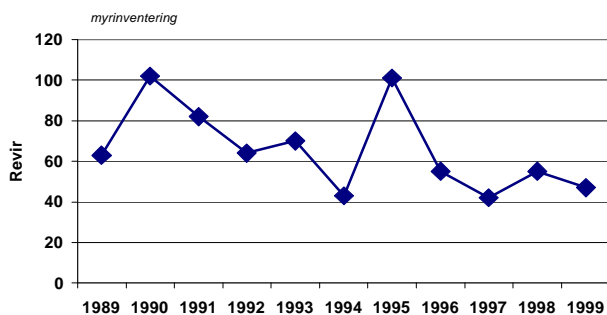
Kärrsnäppa *Calidris alpina*

Arten är fåtalig på de myrar vi inventerar och förekommer huvudsakligen på lite högre nivåer men kan inte sägas vara talrik någonstans i området. De små siffrorna i kombination med att den inte är helt lättinventerad gör populationsförändringar svårbedömda.

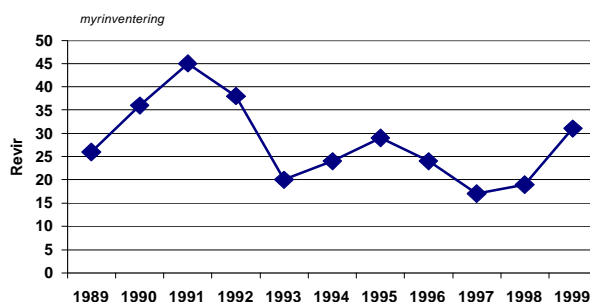
Myrsnäppa *Limicola falcinellus*

Myrsnäppan fortsätter att ligga på en något högre nivå än i början av 1990-talet. Visserligen ses inte många individer, men förekomsten är mycket pålitlig på de myrar som hyser den rätta biotopen, dvs glesst starrbevuxna, blöta och flacka områden.

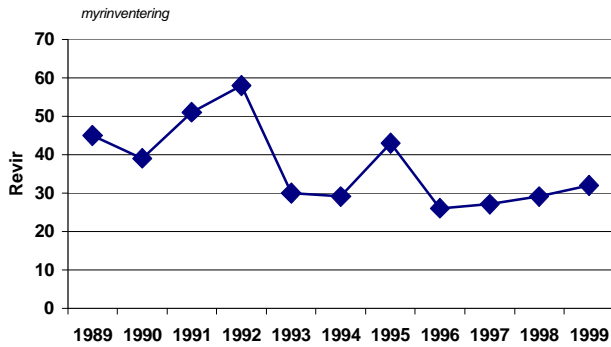
Brushane *Philomachus pugnax*

En svagt nedåtgående trend kan urskiljas. Visserligen är brushanen (dvs hanen!) lättinventerad, men de börjar försvinna från myrarna redan när vi startar inventeringen i mitten av juni. Tidpunkten för inventeringen och om våren varit sen eller tidig påverkar därför resultatet.

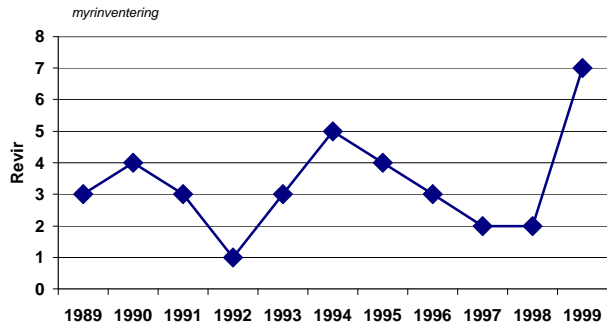
Enkelbeckasin *Gallinago gallinago*

En nedåtgående trend kan ha brutits i år. Den är inte lättinventerad och framtiden får utvisa om den här uppgången var en ren tillfällighet. Arten har minskat kraftigt i södra Sverige.

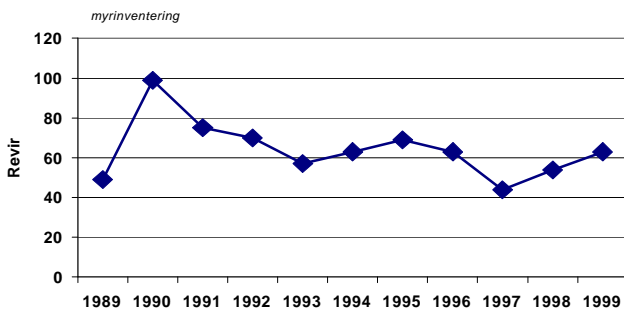
Småspov *Numenius phaeopus*

Den högljudda småspoven är en av myrens verkliga karaktärsfåglar. Efter några år av viss nedgång fram till mitten av 90-talet har nu stabilisering och försiktig återhämtning skett

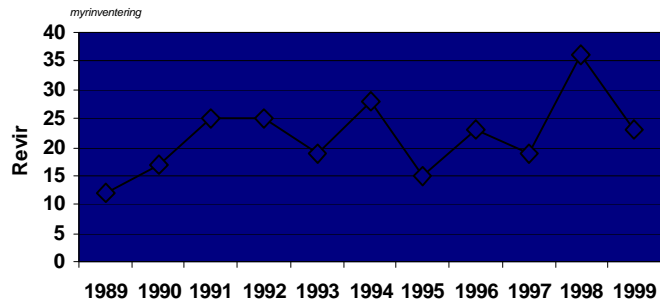
Storspoven *Numenius arquata*

Storspoven har en fåtalig men förvånansvärt stabil förekomst. Den finns ofta på samma myrar som småspoven och de mest pålitliga lokalerna är Lomtjärnsmyren, Åsanmyren, Klockamyren och Nätaflon.

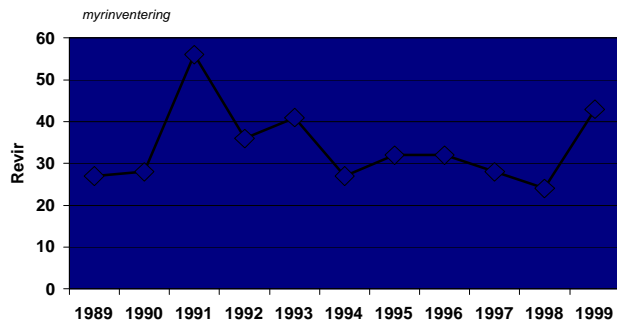
Rödbenan *Tringa totanus*

Rödbenan är relativt talrik på de blötaste myrarna, men saknas på de torra. Förekomsten är stabil.

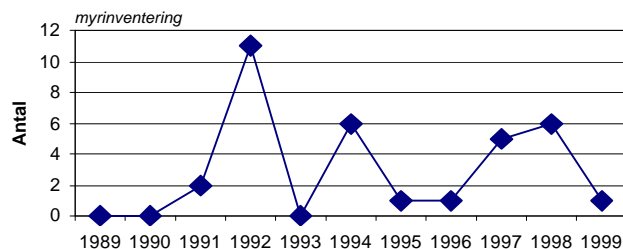
Gluttsnäppan *Tringa nebularia*

Till skillnad från släktingen rödbenan är gluttsnäppan väl spridd på olika myrtyper, ofta ganska små skogsmyrar, men den är aldrig talrik. 1998 skedde en påtaglig ökning av förekomsten. Årets siffra är mer normal.

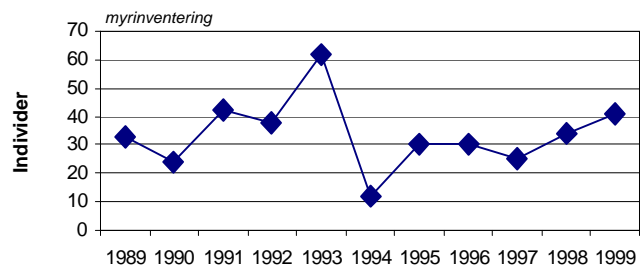
Grönbenan *Tringa glareola*

En av karaktärsarterna som ofta uppehåller sig på myren, men bofynd görs sällan och då främst i myrens utkanter. Stabil population.

Drillsnäppa *Actitis hypoleuca*

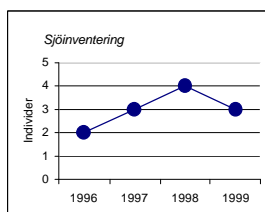
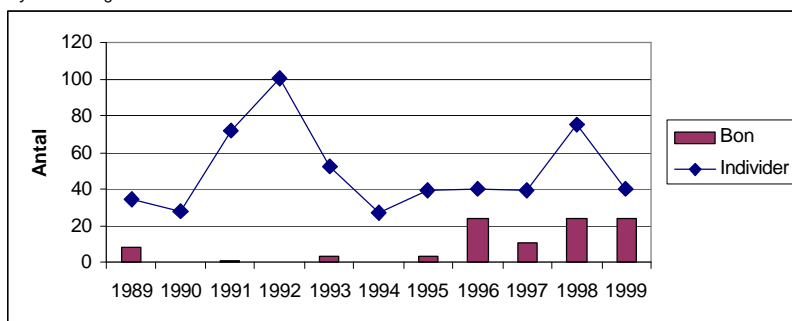
Är ingen typisk myrfågel, men ses främst vid sjökanter och småbäckar. Observationerna är väl få för att tillåta någon bedömning av populationsutvecklingen. Totalt sett är arten tämligen allmän i området

Smalnäbbad simsnäppa *Phalaropus lobatus*

En av de sist anlända vadarna, kommer ofta först sista dagarna i maj eller början av juni. Första dagarna ligger fåglarna samlade i en flock ute på Ånnsjön. Till skillnad från övriga vadare är den en sydostflyttare med övervintringsområde i Indiska oceanen. Hade tidigare en pålitlig förekomst i den lilla reningslagunen vid Ånn, men ses inte lika ofta där längre. Totalt sett dock ingen påtaglig populationsförändring.

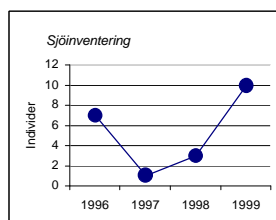
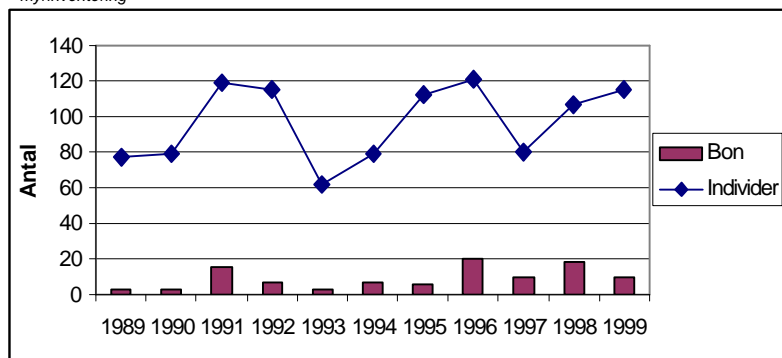
myrinventering

Skrattnåsar *Larus ridibundus*

Skrattnåsen förekommer lokalt på vissa myrar, men aldrig i stora mängder. De lokala variationerna kan vara stora och det är uppenbart att de skiftar häckningsplats ibland. Sedan 1996 har Dolparna i Ånn hyrt en koloni med cirka 20 häckande par. Den ligger väl inom synhåll från torngömslet och det är nog främsta förklaringen till att antalet bofynd ökat de senaste åren.

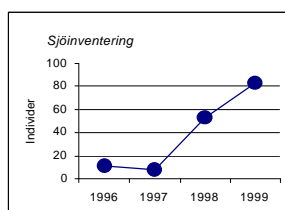
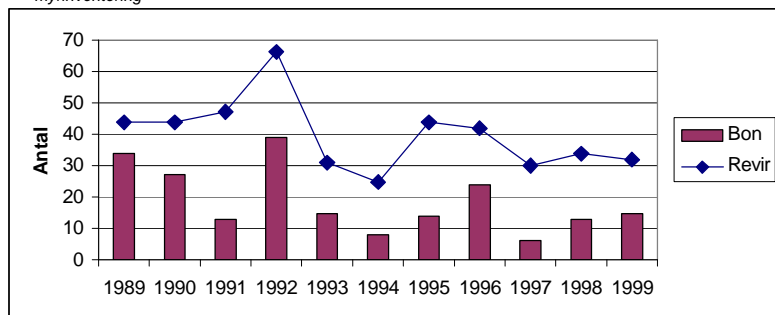
myrinventering

Fiskmåsar *Larus canus*

Fiskmåsen är talrikare och framförallt mer spridd än skrattnåsen. De flesta myrarna hyser ett eller flera fiskmåspar men aldrig några stora kolonier. Antalet bofynd motsvarar sällan det antal fåglar som observeras och intrycket är att det i fiskmåskolonier finns en viss andel icke häckande fåglar. Förhållandet tycks vara detsamma hos skrattnåsen. Därför redovisas antalet observerade individer istället för antalet par. Bona ligger vanligen oåtkomliga på småtuvor i myrgölarna och antalet grundar sig på observationer av ruvande fåglar.

myrinventering

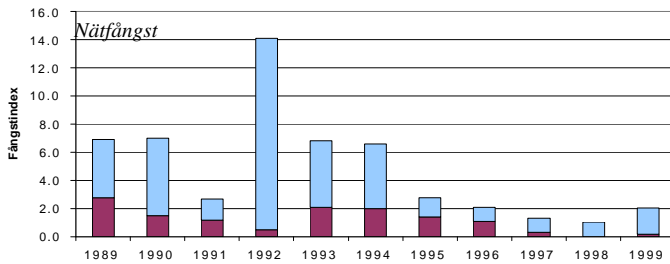

Silvertärnor *Sterna paradisaea*

Man kan ana en viss nedgång i storleksordningen 25% under de gångna tio åren. Bofynden (=observationer av ruvande fåglar) varierar bl a av den anledningen att häckningsstarten varierar och om våren är sen har många par inte lagt ägg vid inventeringstillfället. Det är också möjligt att de helt avstår från att häcka vissa år.

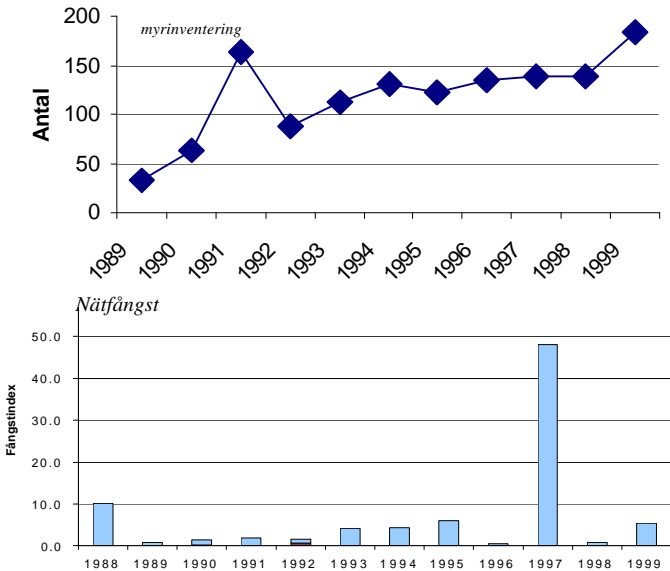
Sjöinventeringen ger ingen uppfattning om populationsvariationer i det korta perspektivet fyra år. Samma gäller fiskmåsar och skrattnåsar. Antalet måsar och tärnor över sjön styrs i stor utsträckning av den aktuella tillgången på flygande insekter, främst fjädermyggor, som kläcks i stora mängder under några få dagar i början av juni.

Ljusa fält ungfåglar, mörka fält gamla fåglar.

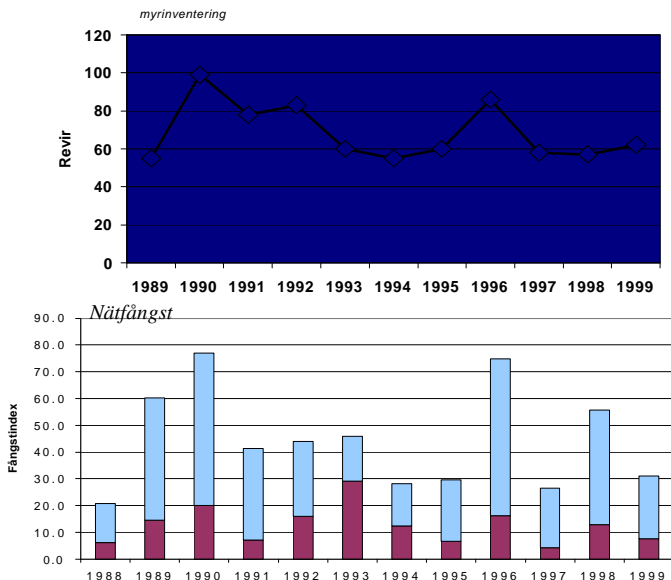
Trädpiplärka *Anthus trivialis*, 18/år

Trenden är klart minskande från början av 1990-talet. Liknande rapporter har även kommit från andra delar av landet. Möjligen kan årets resultat vara början på en vändning.

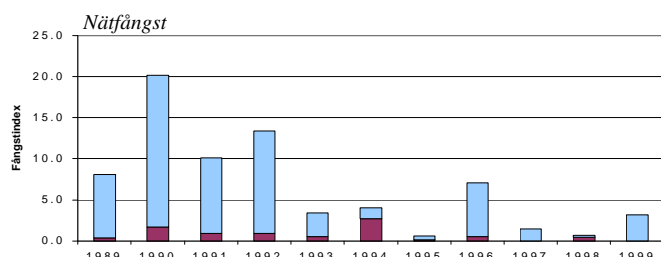
Ängspiplärka *Anthus pratensis*, 22/år

Dominerande art både på myrar och fjällhed och är tillsammans med lövsångaren den mest talrika fågelarten i området. Nätfångsten speglar inte alls detta faktum då den inte uppehåller sig i nätfångstbiotoperna i större omfattning. En bättre uppfattning ger myrinventeringen, som visar på en stadig, svagt positiv trend. Den höga fångsten 1997 har fortfarande inte fått någon förklaring, men kan bero på ovanligt bra häckningsresultat.

Gulärta *Motacilla flava*, 109/år

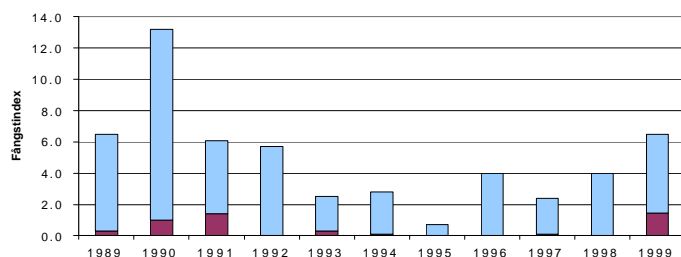
Arten är lättinventerad och fångas i mer än 100 ex per år i deltat. Vi bedömer därför siffrorna som relativt pålitliga. Myrinventeringen visar en stabil och oförändrad förekomst med enstaka toppar i början av nittio-talet samt 1996, något som stämmer bra överens med fångstsiffrorna.

Järnsparv *Prunella modularis*, 31/år

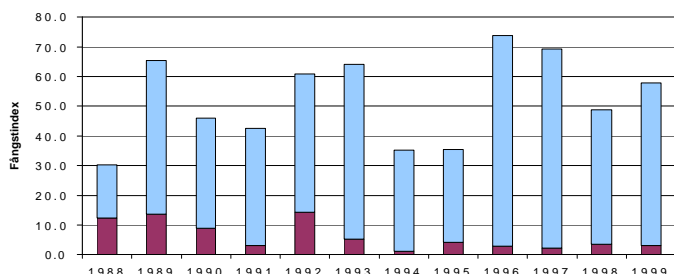
Sparsam häckfågel i området. De flesta fångas i slutet av augusti eller första dagarna i september och är sannolikt genomsträckande fåglar. Trenden är tydlig, en klar tillbakagång från 1993.

Nätfångst, samtliga diagram denna sida. Ljusa fält ungfåglar, mörka fält gamla fåglar.

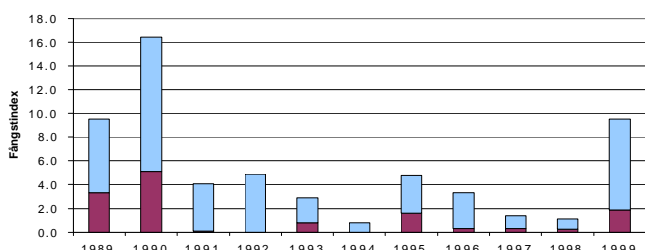
Rödhake *Erithacus rubecula*, 23/år

Sparsam häckfågel, där en svacka under mitten av nittiotalet förbytts i en liten men tydlig uppgång.

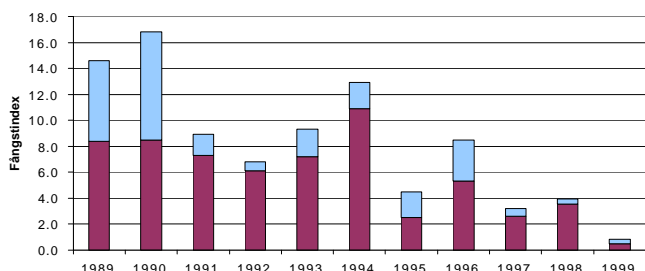
Blåhake *Luscinia svecica*, 133/år

Häcker inte i ringmärkningsområdet. De närmaste häckningsområdena ligger ungefär fem kilometer bort i fjällbjörskogen. Många ungfåglar genomför emellertid huvuddelen av sin kroppsuggningen vid Ånnsjön. Populationen synes tämligen konstant. En intressant förändring har skett vad det gäller de gamla fåglarna. De fångas i betydligt mindre antal nu än i början av 90-talet. Förändrade ruggningsvanor är en möjlig förklaring.

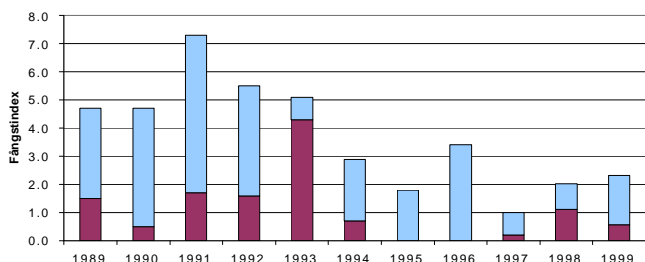
Rödstart *Phoenicurus phoenicurus*, 28/år

Efter många år av svag förekomst har rödstjärten tagit ett rejält kliv uppåt. Det är svårt att förklara det endast utifrån förhållanden i häckningsområdet. Förändrade villkor i övervintringsområdena i Afrika?

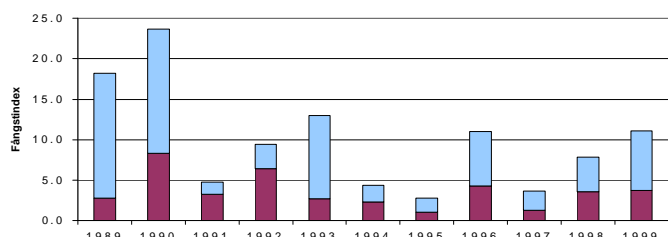
Björktrast *Turdus pilaris*, 39/år

Denna vanliga art har haft en tydligt negativ utveckling de senaste åren. Orsaken är inte känd.

Taltrast *Turdus philomelos*, 14/år

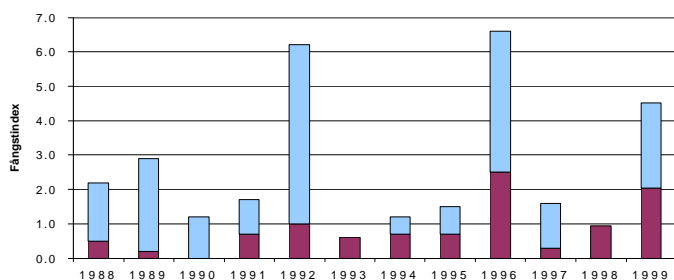
Uppvisar ett mönster som stämmer rätt väl med många andra arters, t ex rödhakens, även om nedgången kom senare, beroende på hög förekomst av gamla fåglar 1993. Verkar vara långsamt på väg tillbaka.

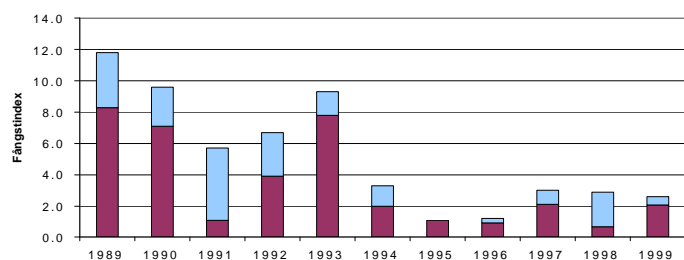
Rödvingetrast *Turdus iliacus*, 51/år

Den vanligaste av trastarna i området tillsammans med björktrasten. Bortsett från de två goda åren 1989-1990 är det svårt att urskilja någon tydlig långsiktig trend

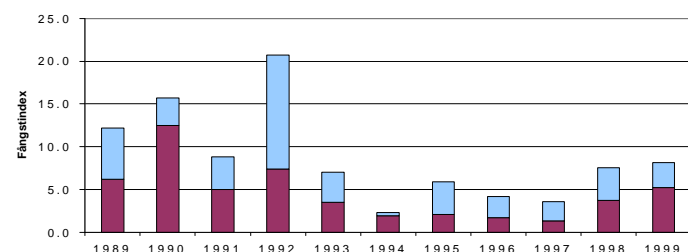
Nätfångst, samtliga diagram denna sida. Ljusa fält ungfåglar, mörka fält gamla fåglar.

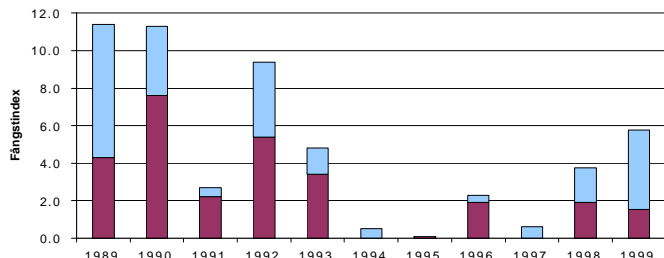
Sövsångare *Acrocephalus schoenobaenus*, 6/år
Förekomsten skiljer sig mycket från övriga sångare genom den ”explosiva” förekomsten vissa år. Fångststiffrorna är överlag låga så det är sannolikt mycket lokala förhållanden som vi mäter. Släktingen rörsångare, som i södra delen av landet är den vanligare av de två har aldrig fångats vid Ånnsjön.

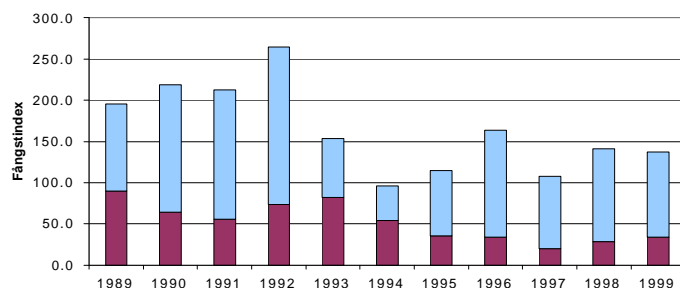
Härmsångare *Hippolais icterina*, 27/år
Det är uppenbart att härmsångaren har en fast population i området men förekomsten varierar och de senaste sex åren har den varit svag.

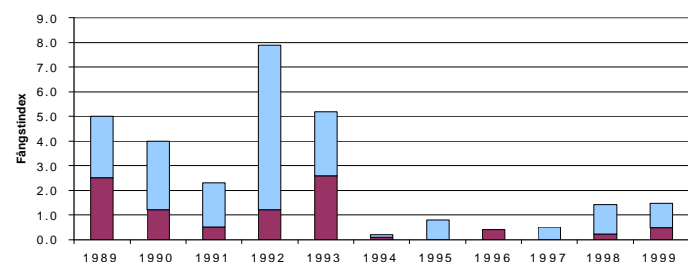
Trädgårdssångare *Sylvia borin*, 32/år
Verkar vara på väg tillbaka efter några år med svag förekomst. Häckar årligen i ringmärkningsområdet.

Svarthätta *Sylvia atricapilla*, 17/år
Börjar komma tillbaka efter att i stort sett varit helt borta under några år i mitten av 90-talet.

Lövsångare *Phylloscopus trochilus*, 1095/år
Den överlägset vanligaste arten i fångsten. Närmare hälften av de fångade fåglarna utgörs av lövsångare. Den både häckar och ruggar i ringmärkningsområdet. Tendensen är som hos de flesta övriga sångare och insektsätare en tillbakagång under mitten av 90-talet. Svag återhämtning har skett sedan dess.

Grå flugsnappare *Muscicapa striata*, 15/år
Följer det typiska mönstret med svag population under senare halvan av 90-talet. Möjligen kan man spåra en svag återhämtning.

Svartvit flugsnappare *Ficedula hypoleuca*, 115/år

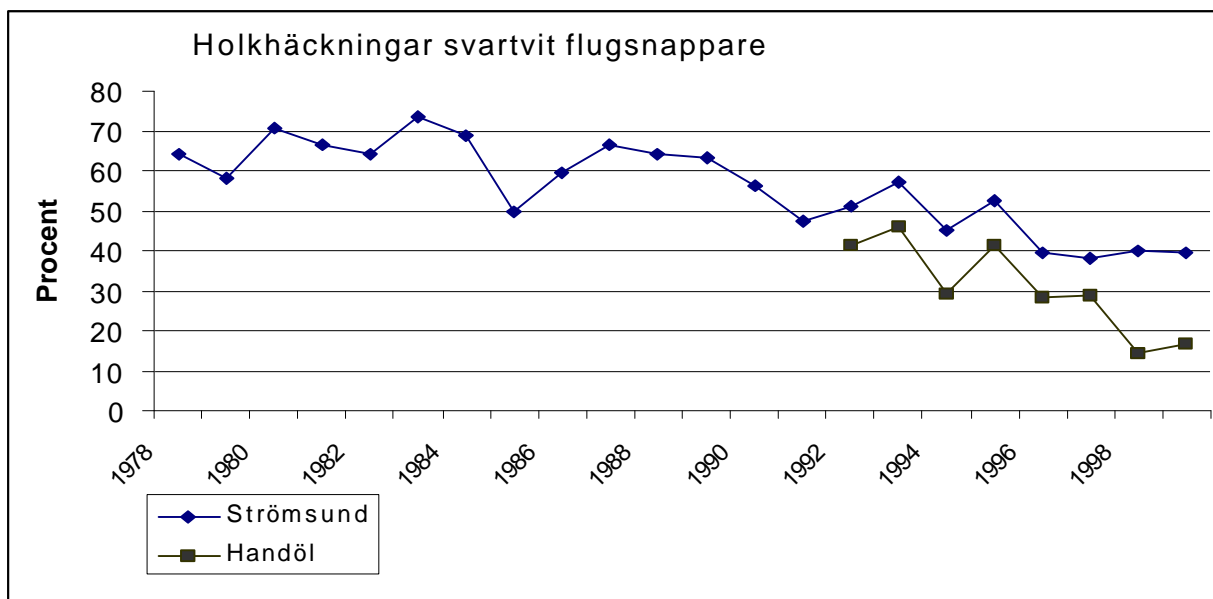
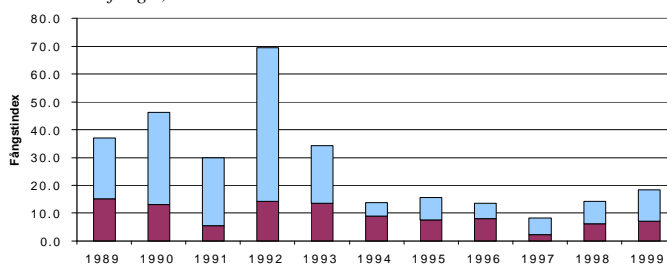
Man ser viss antydning till att svartvita flugsnapparen är på väg ur den djupa svacka som den befunnit sig i sedan mitten av 90-talet.

I det nedre diagrammet visas andelen bebodda holkar i Nils Sjöbergs undersökningsområde i Strömsund (300 holkar) och i Handöl (ca 20-50 holkar). Andelen bebodda holkar följer fångstindex ganska väl. Överensstämmelsen mellan de geogra-

fiskt skilda områdena (ligger ca 200 km från varandra) är förbluffande god och Strömsundsundersökningarna bekräftar på ett fint sätt den tydliga nedgång i flugsnapparpopulationen som skedde i början av 1990-talet.

Ljusa fält ungfåglar, mörka fält gamla fåglar.

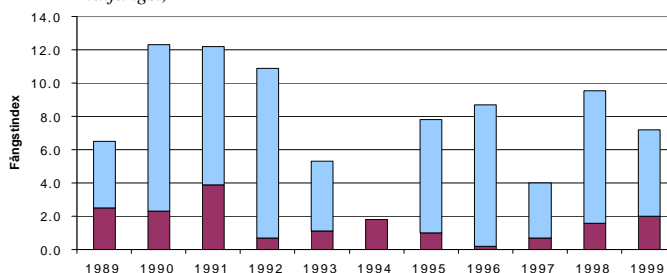
Nätfångst,

Talltita *Parus montanus*, 63/år

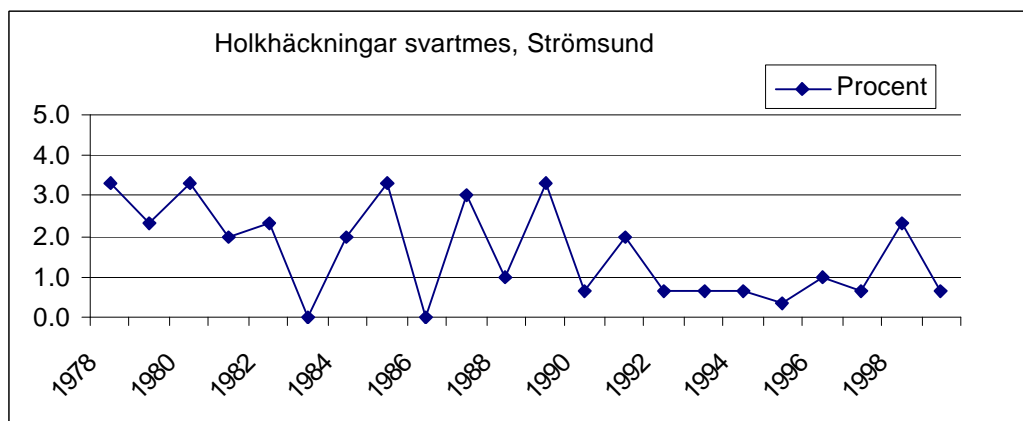
Bortsett från ett mycket dåligt år 1994 uppvisar talltitan inga påtagliga avvikelser.

Nätfångst,

Svartmes *Parus ater* 2/år

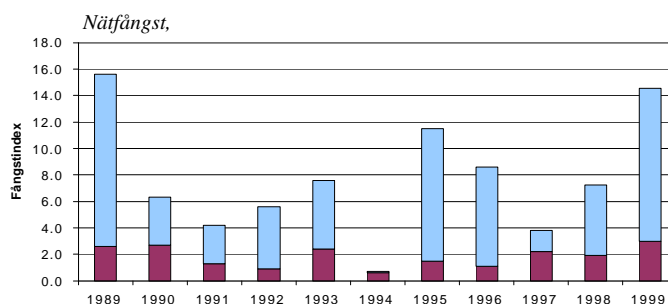
Användbara data från Handöl saknas. Holkdata från Strömsund pekar på ganska stora år från år variationer men ingen påtaglig långsiktig trend.

Ljusa fält ungfåglar, mörka fält gamla fåglar.

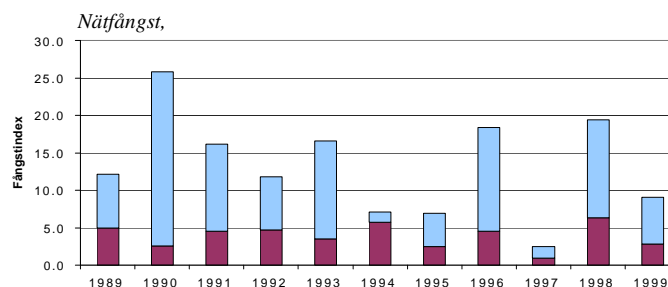
Blåmes *Parus caeruleus*, 33/år

Årets fångstsiffra är den högsta sedan 1989. Rapporter från södra Sverige talar om blåmesinvasion under hösten.

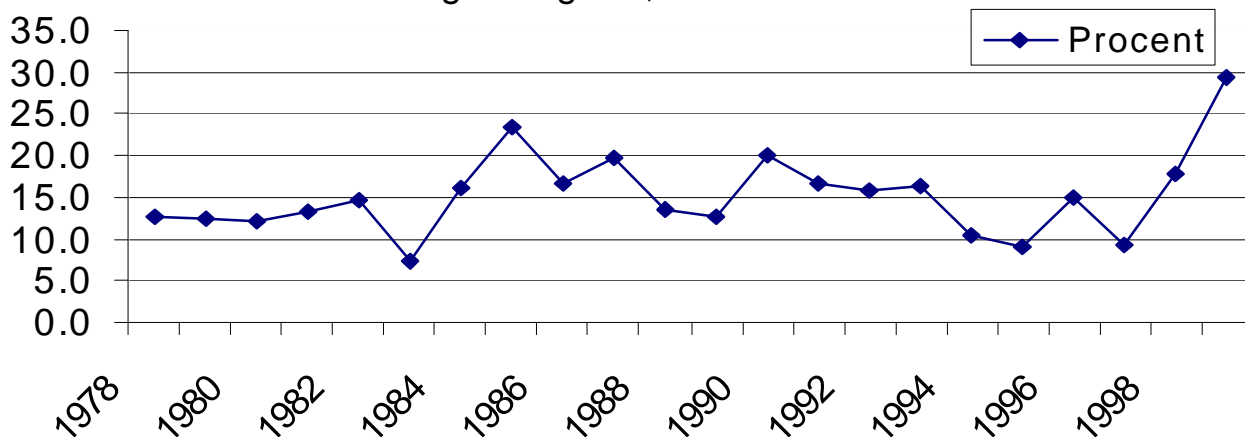

Talgoxe *Parus major* 54/år

Årets siffror blev ganska medelmåttiga. Holkhäckningarna i området är överlag få och ger ingen indikation på någon generell trend. Holkdata från Strömsund bekräftar bilden av en relativt stabil art med endast kortsiktiga svängningar, även om årets Strömsundssiffror var anmärkningsvärda.

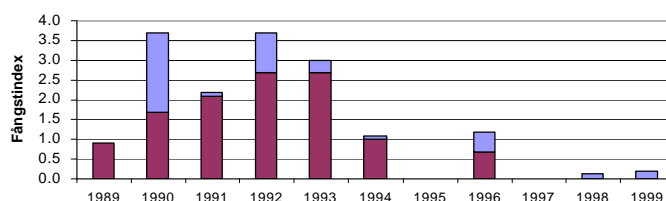

Holkhäckningar talgoxe, Strömsund

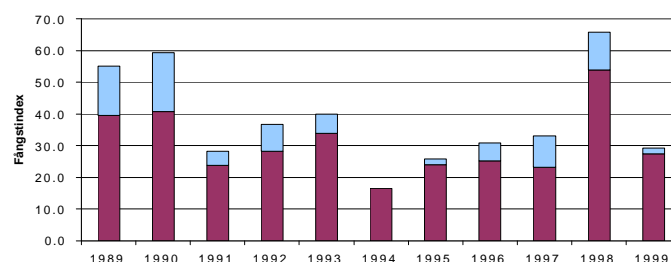
Bofink *Fringilla coelebs* 6/år

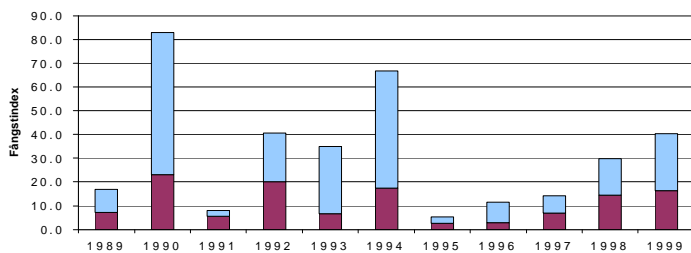
Denna annars så vanliga art är fåtalig vid Ånnsjön. Dessutom har den backat alldeles påtagligt sedan 1994 och är nu inte ens årsviss i fångstatistiken.

Bergfink *Fringilla montifringilla*, 229/år

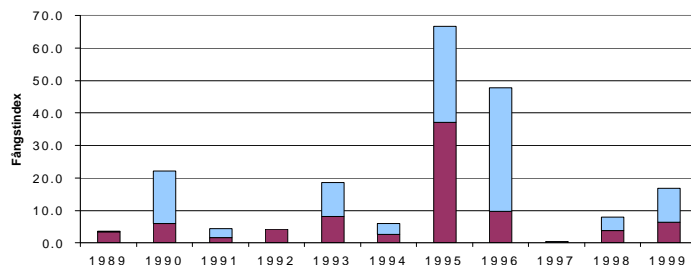
Bergfinken ersätter i stor utsträckning bofinken i Norrland. Förekomsten är ganska jämn, men andelen ungfåglar varierar mycket. Trots att bergfinken är en allmän häckfågel fångas få ungfåglar över huvudtaget. Den främsta anledningen synes vara att ungfågarna lämnar området tidigt.

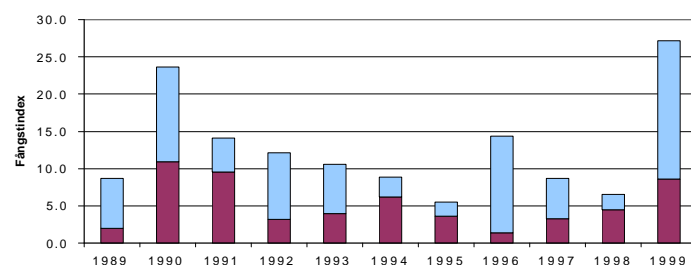
Grönsiska *Carduelis spinus*, 124/år

Både grönsiska och gråsiska är kända för sitt nomadiska levnadssätt och varierande förekomst. Verkar vara på väg tillbaka efter ett mycket svagt år 1995.

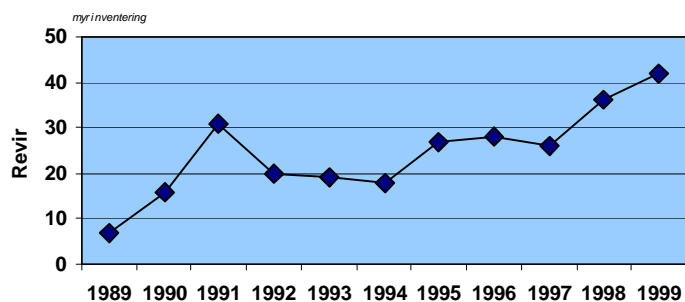
Gråsiska *Carduelis flammea*, 147/år

Pendlar i förekomsten ännu mer än grönsiskan. Saknades nästan helt 1997, men tycks öka på nytt.

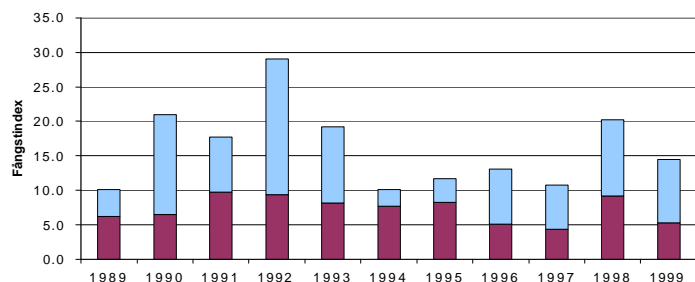
Domherre *Pyrrhula pyrrhula*, 51/år

Efter flera år av långsamt minskande förekomst blev 1999 oväntat artens bästa år sedan starten! Någon uppenbar förklaring har vi inte.

Sävsparv *Emberiza schoeniclus*, 176/år

Att döma av myrinventeringen har arten ökat gradvis sedan mitten av 90-talet. Den ökningen är inte lika påtaglig om man ser till nätfångsten. Huvudinttrycket är ändå små populationsförändringar.

Tack!

Det är ett imponerande arbete som genomförts av inventerare, ringmärkare och assistenter. Totalt 27 personer finns med på inventeringsrapporter, obslistor och ringmärkningsprotokoll. Ett stort tack till er alla!

Jörgen Andersson, Niclas Backström, Julia Bayer, Mikael Carlsson, Peter Carlsson, Dag Cato, Vivien Chartendrault, Britt Eng, Daniel Fant, Thomas Holmberg, Karin Illerström, Stefan Johansson, Olof Jönsson, Kenneth Joelsson, Mikael Jönsson, Hampus Leijon, Gunbritt Linderholm, Johannes Löfqvist, Per Nothagen, Alan Old, Bertil Roos, Johannes Tallroth, Emelie Ugglä, Jonas Waldenström, Gusten Windelhed, Karl-Gustav Åström, Dan Önnestig

Databehandling vid Ånnsjöns fågelstation

Utvecklingen inom datorbranschen fortsätter år efter år att gå otroligt fort och ingen kan ha undgått de senaste årens modeprefix IT, två bokstäver som tilldelas de mest skiftande innebörder. I den här artikeln ges en översikt av hur Ånnsjöns fågelstation hanterar sina data - grunden för all IT - samt några ord om stationens användning av Internet.

När en liknande artikel publicerades i FiJH 1/91 användes den DOS-baserade databashanteraren dBase för att lagra alla uppgifter från ringmärkningsdata, den verksamhet som genererar störst mängd data. Programmet var redan då på väg ut från marknaden på grund av genombrottet för Windows. Det dröjde dock ytterligare några år innan stationen kunde skaffa en tillräckligt modern dator för att kunna gå över till det Windows-baserade programmet Access från Microsoft. Detta är precis som dBase en generell databashanterare som erbjuder stora möjligheter för varje användare att anpassa programmet till sina behov. När grundstrukturen i databasen är definierad och data är inmatade använder man programmets många funktioner för att behandla sina data, tex sortera och filtrera, och för att presentera sina data på ett överskådligt sätt. Access och liknande program erbjuder möjligheter att bygga ut databasen, inklusive inmatningsformulär och rapporter, till hela programpaket. Undertecknad har valt att benämna Ånnsjöns system Gavia, efter en av Ånnsjöområdet karaktärsfåglar.

För närvarande omfattar Gavia en databas med samtliga säsongers ringmärkningsdata, ett inmatningsformulär för dessa uppgifter samt några enklare rapporter. Syftet med inmatningsformuläret är att göra det så enkelt som möjligt för stationens personal att mata in uppgifterna samt att förebygga felaktiga uppgifter genom automatiskt kontroll av data som skrivs in. Efter årets säsong verkar det som om det första målet uppnåddes, även om det finns detaljer att förbättra inför nästa säsong.

Felkontrollen fungerade i stort sett, men det finns gott om ideer för ytterligare kontroller att lägga till i framtiden. Även om bättre kontrollrutiner minskar antalet fel i databasen, så måste den ändå korrekturläsas varje år för att avslöja fel som inte är möjliga att upptäcka automatiskt. Sådana är exempelvis skrivfel - användaren trycker på fel tangent - eller läsfel på grund av otydlig handstil i protokollet.

Tanken bakom Gavia är att det inom kort ska omfatta all databashantering som stationen har behov av, åtminstone ur vetenskapligt perspektiv.

Sålunda ska databaser för olika inventeringar, nätter, väder och dagliga observationer byggas upp under samma tak. En fördel med detta samlade system är att man då på ett enkelt sätt kan kombinera data från olika källor för sammanställningar och analyser. Ett första steg i denna riktning var att under hösten slå samman samtliga säsongers ringmärkningsdata till en och samma databas. För stationens personal betyder det bland annat att man kan få reda på en kontrollerad fågels hela historia, något som ofta efterfrågats men inte kunnat lösas på ett enkelt sätt tidigare.

Sedan de basala delarna i systemet är på plats kommer turen till att inlemma allt fler möjligheter att automatisera sammanställning och analys av materialet. Idag kan man lite krasst säga att mycket material samlas in bara för att läggas på hög, inte bara vid Ånnsjön utan säkerligen på många andra stationer också. Detta bör vi ta itu med snarast. Stationens ledning ska därigenom snabbare kunna sammanställa materialet för rapport till RC och publicering. En möjlig vidareutveckling av Gavia är att så småningom göra hela eller delar av systemet tillgängliga på Internet.

Internets betydelse för kommunikation mellan Ånnsjöns fågelstation och omvärlden kommer otvivelaktigt att öka. Redan nu har personal värvats enbart via kontakter på Internet och vi förväntar oss att det blir allt vanligare, framför allt när det gäller utländska märkare och assistenter. Förhoppningsvis kan vi till nästa säsong ordna ett Internet-abonnemang till stationsbyggnaden i Handöl, något som inte funnits den gångna sommaren. För att öka kontaktytan via internet har vi nu också skaffat en enkel och enhetlig adress på Nätet - www.annsjon.com.

PC

Computer processing of data

In the beginning we used the database dBase. This has now, since a few years, been replaced by Access, from which we have made applications for our purpose. By now all ringing data from the start 1988 is collected in one Access database. We are continually working to improve and facilitate data processing in various ways. We intend to collect data from all different projects and also weather data in one database to make comparing analyses easier. We also plan to install an internet connection at the Bird Observatory.

En småfågelholkstudie i norra Jämtland under 22 år

Nils Sjöberg

I den här årsrapporten presenterar vi diagram över häckningsfrekvens i holkar hos svartvit flugsnappare, talgoxe och svartmes ända sedan 1978. Dessa data härrör från en pågående udnersökning som Nils Sjöberg driver strax utanför Strömsund i norra Jämtland. Vi får här en närmare beskrivning av detta projekt och en del av de resultat som hittills kommit fram. Vi kommer säkert att få anledning att återkomma till detta projekt även i kommande årsrapporter!

Sedan 1978 har jag arbetat med en undersökning angående småfåglars häckning i holk. Jag har ensam utfört allt fältarbete, vilket gör att undersökningen hela tiden utförts på samma sätt. Totalt har 6600 häckningar kontrollerats, vilket inneburit 900 mils färd per bil, 80 mils promenader samt 1100 timmars fältarbete.

Holkar uppsatta i sex olika områden, fördelade på två kronoparker, inom en mils avstånd från Strömsund (norra Jämtland, 63.80N15.30E) har varje år kontrollerats två gånger. I denna artikel redovisas resultat erhållna åren 1978-1999.

Olika skogsbiotoper finns representerade i de områden som ingår i undersökningen. Några större förändringar har ej skett under undersökningens gång. I några fall har gallring utförts, men detta har ej medfört några större förändringar vad gäller häckning. Avsikten är att 300 holkar ska ingå i undersökningen. Men eftersom det varje år inträffar att några holkar förstörs pga hackspett, stormfällning, stöld, bon av humlor och geting, så måste jag använda något fler, ca 325. Då undersökningen pågått under så lång tid har det varit nödvändigt att byta holkar under årens lopp. Holkar av samma modell har då satts upp på samma träd.

Varje år kontrolleras antalet häckningar i juni, vissa år har även antalet ägg registrerats (1978-1987 samt 1996). Efter häckningen kontrolleras antalet lyckade häckningar. Antal rötägg och döda ungar noteras även, för att se om någon förändring skett under de år undersökningen pågått.

Resultat

Svartvita flugsnappare dominerar bland de häckande arterna, 76% av det totala antalet häckningar utgörs av denna art. Talgoxen har svarat för 21% av häckningarna. Endast årets första häckning ingår i undersökningen, ca 40% av mesarna häckar två

gångar per år. Svartmes står för 2% och rödstjärt för 1%. Blåmes har häckat totalt sju gånger och talltita och tofsmes endast en gång vardera.

Antalet häckningar har visat en minskande trend de senaste tio åren, även om de senaste två åren ser något bättre ut, tack vare talgoxens positiva utveckling. 1999 var ett verkligt toppår för talgoxen. Flugsnappare har en mycket nedåtgående trend. 53% återstår 1999 i jämförelse med 1983. Vad gäller antalet lyckade häckningar noteras ingen större förändring under åren.

Andelen lyckade häckningar varierar mellan 82 och 99%, fränsett åren 1981 och 1982 då endast 45 respektive 58% av häckningarna lyckades. Orsaken till denna tillfälliga nedgång var de extremt dåliga väderleksförhållanden som då rådde. Det var regnigt och kyligt under den känsligaste perioden av häckningen.

Tänkbara orsaker till nedgången

Det är svårt att ha några hypoteser angående bakomliggande orsakerna till den nedgång som skett vad gäller antalet häckningar av svartvita flugsnappare. Man torde dock kunna avskriva de farhågor som funnits om skalförtunning som orsak till minskningen. I den här undersökningen kan det ej ses någon minskning av andelen lyckade häckningar under de 22 år som studien har pågått. Istället är det antalet häckningar som minskat. Brist på föda skulle kunna vara en tänkbar orsak till nedgången. Är tillgången på föda dålig under försommaren häckar sannolikt färre individer. Att inte samma nedgång i antalet häckningar kunde ses hos mesarna skulle eventuellt kunna bero på att dessa livnär sig på annan föda.

En annan tänkbar orsak till flugsnapparens nedgång skulle kunna vara att det flytande beståndet minskat under de senaste tio åren. Med flytande beståndet menas de fåglar som inte har lyckats etablera något fast revir, utan rör sig fritt i hopp om att hitta något ledigt revir. Kontroller av nyuppsatta holkar i andra områden, som inte ingår i den här undersökningen, tyder på det. I slutet av 1970-talet togs ca 80-85% nya holkar i besittning första året, vilket kan jämföras med 30-55% under 1990-talet. Det är viktigt att inte kontrollera häckningarna för tidigt på säsongen, eftersom det kan dröja nästan en månad från det att den första flugsnappare anlänt till det

den sista anlänt till häckningsområdet. Detta visade sig i den undersökning jag genomförde 1996 och 1997. Den 10 maj anlände den första flugsnapparen, medan den största andelen kom under tiden 31 maj till 6 juni.

Ankomsttiderna för svartvit flugsnappare har noterats sedan 1940-talet inom samma geografiska område, som ingår i den aktuella undersökningen. En jämförelse av ankomstdatum tyder på att ankomsttiderna låg ungefär två veckor tidigare under 1940- och 1950-talen jämfört med de senaste årtiondena. En sen häckning anses innebära en större risk för misslyckande. Dessutom kan den senare ankomsttiden innebära att fåglarna har kortare tid på sig att, efter häckningens slut, bygga upp de inför flyttningen erforderliga fettdepåerna. Detta kan ha stor inverkan på det antal flugsnappare som överlever den långa flygningen över ökenlandskapen. Den är för mig okänt om den senare ankomsttiden också innebär en senare flyttning. Skulle så vara fallet kan även detta innebära svårigheter med att fylla på fettlagret eftersom födotillgången är osäkrare under sensommaren.

Övriga iakttagelser

Varje år dödas mellan två och åtta flugsnapparhanar av andra hanar eller av talgoxar genom att de blir ihjälhackade. Överraskande nog verkar den mest lämpade biotopen för svartvita flugsnappare vara 30-50-årig ungskog av tall, en naturtyp som vanligen betraktas som ganska fågelfattig. Det är ändå denna biotop som står för den högsta häckningsfrekvensen och bästa häckningsresultatet. Den högre värmesumman i denna biotop kan vara förklaringen. Det är även mindre avgång pga predatorer i denna biotop. Mården förstör en del bon genom att sticka in tassens och dra ut bomaterial eller genom att komma åt ungar och ägg.

Tofsmesen (*Parus cristatus*) - den verkliga rariteten bland holkhäckarna, en gång på 22 år! Foto Börje Olsson

A 22 years nest box study in the north of Jamtland

The author has since 1978 carried out a nest box project in Strömsund some 200 km NE of Annsjon. 300 nestboxes have been checked every year. The breeders have been Pied flycatcher (*Ficedula hypoleuca*), 76%, Great Tit (*Parus major*), 21%, Coal Tit (*Parus ater*), 2%, and Redstart (*Phoenicurus phoenicurus*), 1%. Blue Tit has bred seven times and Crested Tit and Willow Tit once each. The Pied Flycatcher has decreased the last decade, although the percentage of breeding failures have not increased. The author has also followed the time of arrival of Pied Flycatcher since the forties and fifties and has noted that they nowadays arrive a couple of weeks later. This may possibly cause a lower survival of the fledged young and thus explain the decrease. Every year 2-8 flycatcher males are killed by other males or Great Tits. Some breedings are also destroyed by marten. The study continues.

Projekt Kungsörn
Jämtland/Härjedalen
Postgäro nr 579177-7

Projektrapport Kungsörn Jämtland/Härjedalen 1999

Erik Hemmingsson

För ett år sedan bildades Projekt Kungsörn Jämtland/Härjedalen. Ett projekt som startades av JORF i samverkan med länsstyrelsen i Jämtlands län. Motsvarande projekt hade tidigare startats i Väster-norrlands, Västerbottens och Norrbottens län. Sist ut var alltså vi jämtar så vi hade ju en hel del att ta igen på det försprång som övriga länsgrupper hade. Själv var jag lite tveksam då jag tillfrågades om jag kunde hjälpa till att starta projektet. Jag visste ju att Härjedalen genom Bengt Warensjö m fl redan hade goda kunskaper om örnpopulationen i Härjedalen. Kungsörn hade dessutom inventerats i samband med jaktfalk av Ulla Falkdalen m fl inom Projekt Jaktfalk.

Beslutet blev med den bakgrunden ett ja och ett intensivt arbete startades med bildande av inventeringsgrupper, ansökningar om ekonomiska resurser från fonder, information och en massa praktiska frågor att lösa.

Relativt omgående beslutades att länet skulle delas in i sju självständiga inventeringsområden. Av resursskäl sänktes antalet områden senare under året till sex områden varav fem i Jämtland och ett i Härjedalen. Varje område arbetar relativt självständigt och all detaljinformation stannar inom gruppen. Arbetet började således med att bygga upp en enkel organisation med en säkerställd sekretessnivå.

Nästa steg var att samla in den kunskap som fanns om kungsörnförekomsten i Jämtland och Härjedalen från olika källor. Som exempel kan nämnas ett upprop som gick ut till närmare tre tusen älgjakt-slag i länet. Vi frågade om det regelbundet finns örn på jaktlagets marker eller ej och så begärde vi att få en kontaktperson från varje jaktlag för fortsatta diskussioner. En utvärdering av enkäterna pågår fortfarande och det vi sett hittills verkar mycket lovande.

Och så till den kanske roligaste fasen i projektet, nämligen att komma ut i skog och mark för att inventera kungsörn. Som nystartad "lillebror" i kungsörnsinventering fick vi jämtar många tips och uppslag till hur inventeringen skulle gå till av våra grannlän. Vi behövde således inte upprepa de even-

tuella misstag som de gjort vilket gjorde vårt arbete lättare.

Sammantaget kan sägas att vi trots den korta tiden, ett år, har en ganska bra bild av kungsörnens utbredning och status i Jämtlands län med undantag av de sydöstra delarna av Jämtland. Under det kommande året skall vi koncentrera inventeringen till detta område som ligger i kanten av kungsörnens utbredningsområde.

Årets resultat redovisas mer detaljerat i följande underrubriker:

Inventeringsresultat 1999, Jämtland/Härjedalen

Året började med relativt dåligt örnväder med dålig sikt under flyktspelstiden februari – mars varför den mesta tiden användes för att kontrollera inhämtade uppgifter.

Vi kunde konstatera att vi hade 103 kända örnrevir i länet, en stor del av dessa var ej besatta av örnar av diverse anledningar.

Av 103 kända revir kontrollerades 86 varav 51 var besatta. Vi hade alltså örnar i hälften av våra kända revir. Ett antal revir torde tillkomma under kommande års inventeringsarbete eftersom vissa delar av länet är dåligt inventerade.

Häckningsresultat 1999

Av de 51 reviren som var besatta (bebodda) av vuxna örnar gick 22 till häckning och endast ett par kungsörnar som påbörjat sin häckning misslyckades, 29 par avstod således från att häcka av diverse orsaker. Antalet häckningar var 41 % räknat på besatta revir. Kungsörnen häckar normalt ej varje år utan det är ett fåtal som häckar två år i rad. En normal genomsnittlig siffra för en ostörd örnpopulation ligger på ca 60 % årlig häckning. I Jämtland/ Härjedalen låg vi således ca 15 % under vad som är normalt. De flesta tomma reviren samt de flesta uteblivna häckningarna återfinns i fjällen och i de fjällnära områdena. I vissa fjällområden har häckningarna helt uteblivit. Västerbotten och Norrbotten uppvisar en liknande bild när det gäller

fjällområdet vilket innebär att vi endast har haft ett fåtal häckningar på den svenska sidan av fjällkedjan

Sammantaget föddes 27 ungar inom länet, till dessa kommer förhoppningsvis någon fler som vi ej känner till eftersom vi är mitt uppe i inventeringsarbetet.

Miljögifter, störningar, förföljelse mm

Det dåliga häckningsresultatet samt tomma revir beror till stor del på medvetna och omedvetna störningar under den första kritiska delen av häckningen. Även illegal jakt har förekommit i vissa fall. Det dåliga resultatet kan även till viss del bero på dåligt väder under första delen av häckningsperioden samt brist på lämplig föda. Detaljstudier av kungsörnens födoval i fjällmiljö har gjorts både i Norge och i Finland. I bägge fallen har man konstaterat att ripa utgör en stor del av kungsörnens föda under vissa delar av året. Den norska undersökningen visar också att ca 60 – 70 % av de insamlade spybollarna innehåller ett eller flera blyhagel från t ex ripor som påskjutits vid jakt och som sedan tagits av kungsörn. Som andra större rovdjur har örnar anmärkningsvärt god förmåga att upptäcka svaga individer bland bytesdjuren vilka tas i första hand t ex dessa påskjutna ripor som bär på blyhagel. Vi vet också att de finkalibriga blyhagel som används vid flyktskytte på ripa lätt passerar ned i örnarnas matsmältningskanal i stället för att stötas upp i en spyboll tillsammans med ben och fjäderrester. Dessa blyhagel förorsakar redan i små mängder olika grad av blyförgiftning. Den nya bestämmelsen om övergång från blyhagel till stål är således mycket välkommen och nödvändig. Är det kanske så att den fria småviltjakten på ett negativt sätt påverkat kungsörnens överlevnad och reproduktionsförmåga i fjällmiljö? Det skulle behövas ytterligare forskning i Sverige så att vi kan skaffa oss bättre kunskap om de livsbetingelser som råder för vår örnpopulation. Det har även diskuterats skyddsjakt på kungsörn i Sverige. Skulle skyddsjakt tillåtas kommer detta att innebära en katastrof för våra fjällörnar

Ringmärkning

Av länets 27 örnungar ringmärktes 20 st. De ringmärkta ungfågarna försågs med en röd färg-ring på höger ben, en s k områdesring som anger att örnen är ringmärkt i Västernorrlands län eller Jämtlands län. Kungsörnar från andra delar av Skandinavien har andra färger som anger deras födelseområde. Ungarna försågs även med en färgad ring på vänster ben som anger märkåret s k årsring. För 1999 är ringen tvåfärgad röd och blå, den blå färgen är överst på ringen. Med hjälp av

färgmärkningen kan våra ungfågarna identifieras på åtelplatserna i Syd- och Mellansverige. På samma sätt kan de identifieras då de kommer tillbaka till häckningsområdet för att bilda par.

Ungfågarna från norra Sverige (svart områdesring) och från norra Finland (blank områdesring) flyttar vanligtvis genom Jämtland och Västernorrland på sin väg ned mot åtelplatserna i sydsverige. Med hjälp av färgringarna kan örnarna identifieras på långt håll med hjälp av tubkikare. På områdesringen finns också ett individnummer som i vanlig ordning är tilldelat och datalagt av Naturhistoriska Riksmuseet i Stockholm. I Finland har även några kungsörnar försetts med satellitsändare som vi kommer att få höra mer om kommande år

Nordiskt kungsörnssymposium

Normalt träffas vi årligen i de olika örnprojekten för att samordna verksamheten och för att utbyta erfarenheter. Vård för 1999 års arbetsmöte var Jämtland/Härjedalen. Ryktet om vårt arbetsmöte spred sig snabbt till våra grannländer och vi fick förfrågningar om deltagande från både Norge och Finland. Vårt arbetsmöte växte snabbt ut till ett första Nordiskt Kungsörnssymposium. Symposiumet bekostades till största delen av Naturvårdsverket, SCA Timber och Världsnaturfonden. Seminariet hölls i Tåsjö, Hoting den 20 – 21 november i höstas med ett sjuttiofem deltagare från de tre nordiska länderna

På seminariet diskuterades bland annat följande:

- kungsörnens utbredning och numerär i Norden
- årets häckningsresultat
- ersättningsfrågor, system, principer som tillämpas vid ersättning av örndödade tamdjur (renkalv etc) i de nordiska länderna
- forskning som pågår eller planeras i resp. land
- hotbild
- samverkansfrågor
- fortsatt arbetsupplägg etc

På symposiet lämnades alarmerande rapporter från Norge om tilltagande höga halter av miljögifter i kungsörnssägg. På mötet beslutades att vi även i Sverige skall göra motsvarande kontroll på insamlade örnägg

Symposiet avslutades med att beslut togs om att ett nytt symposium skall hållas i Norrbotten kommande år och huvudtemat för detta symposium skall vara skogsfrågor med fokus på kungsörn. På kungsörnssymposiet deltog även Projekt Jaktfalk där dagsläget redovisades. En mer utförlig redovisning (protokoll) kan beställas från undertecknad mot trycknings- och portokostnad

Kungsörn vid åtel. Foto Börje Olsson

Fortsatt arbete

Det kommande året kommer att ägnas åt fortsatt inventeringsarbete samt kontroll av inkomna uppgifter. Som tidigare nämnts skall vi koncentrera inventeringen till sydöstra Jämtland för att fastställa var utbredningsgränsen går i sydväst. Vi hoppas också på en solig vårvinter för att söka nya revir med hjälp av flyktelekande örnar.

Eventuellt skall vi i samverkan med länsstyrelsen öppna en fjällåtel för att få bättre kunskap om våra fjällörnar. Vi kommer också att göra den miljögiftanalys som nämndes ovan i samverkan med Norge och Finland. Vi kommer likaledes att fortsätta med den beskrivna färgringsmärkningen även där i samverkan med Norge och Finland i ett samnordiskt projekt.

Förhoppningsvis skall även det nya året vara ett år med många nya bitar i vårt kungsörnspussel

Avslutningsvis vill jag tacka alla JORF-are med flera som på olika sätt bidragit till den fina starten på projektet. Jag vet att vi ej nått alla som ville hjälpa till under det gångna året men om intresset finns kvar i år är du välkommen ut i markerna. Tala om för någon av oss i projektet på vilket sätt du kan bidra

Erik Hemmingsson

Tel: 060 552111, alt 070 510 00 00

Epost: Hemmingsson.Monika.Erik@ebox.tninet.se

Project Golden Eagle Jamtland/Harjedalen started a year ago. The main aim is to monitor the Golden Eagle (*Aquila chrysaetos*) population in this geographical region. The work consists of checking already known territories but also to survey poorly known areas.

Of 103 known territories 86 were checked and 51 were occupied by eagles. Of these 51 pairs 22 (41%) have bred this year. Many pairs in the mountain region fail to breed, probably due to bad weather and/or illegal persecution. Willow Grouse (*Lagopus lagopus*) and Ptarmigan (*Lagopus mutus*) are important prey species. Twenty nestling were ringed with a metal ring and a colour ring.

A Golden Eagle symposia was held i Jamtland in November. Participators came from Sweden, Norway and Finland. Questions of discussion were Golden Eagle distribution and numbers in the Nordic countries, breeding results, threats, environmental problems, further research etc.

The census work will continue next year.

Projekt Jaktfalk 1999

Ulla Falkdalen

Projektet har i år delvis samkörts med nybildade Projekt Kungsörn Jämtland/Härjedalen. Genom att de områdesansvariga för örnprojektet i fjällområdet redan var aktiva inom Projekt Jaktfalk innebar inte nyordningen någon ökad spridning av känsliga uppgifter.

Då jaktfalkprojektets huvudsponsorer, Världsnaturfonden och Ångpanneföreningen, skurit ned sina bidrag relativt kraftigt, fick samarbetet med örnprojektet stor betydelse. Tack vare att en del av jaktfalkinventeringarna kunde ske i samband med örninventering, kunde vi även i år kontrollera nästan samtliga jaktfalkrevir. De begränsade ekonomiska resurserna innebar dock att vi bl.a. inte kunde genomföra den radiopejling av jaktfalkar som vi planerat.

När det gäller radiopejling har vi dock haft ett samarbete med norrbottenprojektet. I Norrbotten hade de året innan haft stora problem med alltför stora och tunga sändare samt felaktiga selar. Under 1999 fick de genom vår egen expert på radiosändare, Erik Hemmingsson, hjälp med utrustningen och kunde därmed förse tre jaktfalkar i Lappland med sändare. Genom radiosändarna finns det möjlighet att få ny och viktig kunskap som kan bidra till ett bättre framtida skydd av falkarna. Johan Engström från norrbottenprojektet, deltog även i arbetet i Jämtlandsfjällen under ett par dagar. Tyvärr lyckades Johan inte lika bra med de jämtländska falkarna, så i Jämtland har vi ännu ingen radiomärkt jaktfalk.

Häckningsresultat 1999

Dalarna, Härjedalen och Jämtland inventerades relativt heltäckande. I Dalarna ses jaktfalk årligen, men häckning saknas.

Inom länet (Jämtland + Härjedalen) känner vi till 50 jaktfalkrevir. Under 1999 var 16 av dessa besatta. Av de 14 jaktfalkpar som gick till häckning, lyckades 10 par. Totalt kom 26 jaktfalkungar på vingarna. Tyvärr är det ännu dåligt känt hur ungarnas överlevnad ser ut under det första året, men sannolikt sker ett stort bortfall under den första hösten och vintern.

I Härjedalen hittades jaktfalkar i tre av tretton kända revir. Två av dessa fick fram flygga ungar. Landskapet har de senaste åren fått endast en eller två jaktfalk-

kullar årligen och flera revir har stått tomma sedan 1970-talet. Den intensiva turismen med omfattande skoterkörning och ripjakt, hör till de faktorer som miss-tänks ligga bakom nedgången.

Lyckligtvis finns vårt mest fruktsamma revir, Idun, i ett mindre besökt område, vilket innebär att många jaktfalkungar ändå produceras i Härjedalen. Under de senaste 20 åren har 18 kullar gått fram i reviret vilket är exceptionellt bra.

Iduns bohylla hade tyvärr rasat ned under vintern. Jaktfalkparet hittade dock ett lämpligt risbo ca 11 km från den gamla bopplatsen och lyckades därmed även i år med häckningen. Den trasiga bohyllan restaurerades under hösten av Alf Nordin och Bengt Warensjö, för att falkarna ska ha chans att fortsätta använda hyllan under 2000-talet.

I Jämtland blev antalet lyckade häckningar sammanlagt åtta i år. Väderleken var gynnsam med relativt lite nederbörd. Till skillnad mot de normalt förhärskande västliga vindarna, hade vi i år ovanligt ofta sydliga vindar. Snön lade sig annorlunda, vilket medförde häckningar i delvis nya lägen. En häckning genomfördes med lyckat resultat så högt som 1250 m ö h. De flesta av de jämtländska jaktfalkarna häckar annars vanligen på nivåer mellan 700-1000 m ö h.

I Västjämtland, blev medelantal ungar per häckning ovanligt lågt. I reviret Uller, som normalt ger bra med ungar, hade en unge i år fallit ned från bohyllan och dött. I ett annat revir producerades bara en unge. I det området bedrivs både intensiv turism och ripjakt vilket dels kan ha bidragit till omläggning och sen häckning, dels inverkat negativt på födotillgången. En häckning i ett annat område spolierades troligen av körning och avlastning av renstängsel i närheten av en boplatz under den mest känsliga tiden.

Illegal jakt

Under jaktfalkinventering i Sösjöfjällen hittades i år illegala fångstredskap (sax). Den sax som hittades var nedgrävd i snön och troligtvis avsedd för järv. Det har i samma område även hittats en fälla som agnats med kött i toppen av en högstubbe, uppenbarligen för att fånga rovfågel. Händelserna har polisanmälts av länsstyrelsens naturbevakare.

Ringmärkning

Av länets falkungar ringmärktes åtta st, fyra i vardera landskapet. Ungarna förseddes också med färgringar så att identifiering av olika individer ska möjliggöras. I samma färgmärkningsprojekt ingår även Finland och Norge. Tyvärr sker ännu ingen ringmärkning i Norrbotten och Västerbotten.

Miljögiftalarm

Sverige och Jämtland håller sig väl framme när det gäller anordnandet av rovfågelsymposier. Som många säkert minns anordnades det första Nordiska Jaktfalksymposiet av oss i Jämtland 1997. Den 20–21 november 1999 anordnade Erik Hemmingsson och Projekt Kungsörn Jämtland/Härjedalen, det första Nordiska Kungsörnssymposiet. Detta förlades till Tåsjö för att ligga någorlunda centralt för de flesta deltagare.

Örnsymposiet innehöll också en avdelning om jaktfalk. Förutom de svenska projektens redovisningar av årets resultat, omnämndes intressanta norska miljögiftsundersökningar gjorda på kungsörn och jaktfalk. Vi har länge trott att jaktfalken inte varit särskilt utsatt för miljögifter, eftersom jaktfalkarna antas leva huvuddelen av sina liv i fjällen, med ”ren” föda i form av ripor. På symposiet berättade emellertid Torgeir Nygaard från NINA (Norskt institut för Naturundersökningar) att höga halter av miljögifter, bl.a. PCB hittats i norska örn- och jaktfalkägg. Jaktfalkarna hade de högsta halterna.

I Sverige är det ännu inte så mycket som är analyserat. Ett jämtländskt rötägg från jaktfalk har analyserats och befunnits ha låga värden, men ett ägg från Abisko hade nivåer av DDE som var jämförbara med pilgrimsfalk. Det finns alltså all anledning att fortsätta insamlandet av rötägg och andra prov från jaktfalkarna. Förhoppningsvis får vi också tillräckligt med ekonomiska medel för att möjliggöra de relativt dyrbara analyserna.

Det finns också skäl att befara att jaktfalkarna kan drabbas av blyförgiftning efter att ha ätit ripor som skadskjutits med blyhagel. Det finns dock ännu inga undersökningar gjorda på detta.

Gyrfalcon Action Plan

BirdLife International fick i uppdrag av EU-kommissionen att ta fram en aktionsplan för jaktfalk, i likhet med de aktionsplaner som gjorts för andra hotade arter i Europa. Pertti Koskimies i Finland blev sammanhållande kraft i detta arbete som görs av flera av oss som arbetar aktivt med jaktfalk i Norden. Den 6-7 mars påbörjade vi arbetet under en workshop i Kilpisjärvi. Efter de kompletteringar och redigeringar som gjorts under 1999 är aktionsplanen nu i stort sett klar att skickas till Bryssel.

Bland de hotfaktorer som uppmärksammas genom aktionsplanen kan nämnas; minskad födotillgång, stör-

ningar, habitatförändringar, boplundring, illegal jakt, bobrist till följd av minskad korppopulation, kollisioner med renstängsel och ledningar samt miljögifter. Dessutom hör jaktfalken till de arter som relativt snabbt kan påverkas negativt av det varmare klimat som följer av koldioxidutsläpp och växthuseffekt.

Målsättningen är att bibehålla jaktfalkbeståndet inom det nuvarande utbredningsområdet och att möjliggöra en populationsökning och återbesättning av områden där jaktfalkarna försvunnit pga mänsklig påverkan. För att åstadkomma detta krävs en rad åtgärder, bl.a. reglering av ripjakten och kanalisering av turismen.

Fortsatt arbete

Arbetet kommer att fortsätta inom Projekt Jaktfalk under år 2000, med inventering i perioden mars-april samt kontroll av häckningsresultat i juni-juli. Insamling av rötägg, skalrester, fjädrar och blodprover kommer att ske i samband med ringmärkningen. Vi kommer också att fortsätta med färgringmärkningen i samverkan med Norge och Finland. Under förutsättning att projektet erhåller fortsatt sponsring kommer vi även att arbeta vidare med analyser av miljögifter och radiopejlingsprojektet. Därmed skulle vi kunna få fram en stor del av den kunskap som ännu saknas om jaktfalkarna och deras livsbetingelser. Med ökad kunskap får vi också större möjligheter att säkra artens fortlevnad.

Varmt tack till Världsnaturfonden WWF, Ångpanneföreningen, Alvins fond, Servera R & S och Partena Cater AB för ekonomiska bidrag under 1999. Tack också till naturbevakare, tulltjänstemän och alla ideella medarbetare som satsat många timmar ute i fält, för att undersöka hur det går för jaktfalkarna. Vi vill också tacka alla samebyar som visat god samarbetsvilja.

Ulla Falkdalen, 063-100209, falkdalen@swipnet.se

Gyr Falcon Project

This project cooperates with the Golden Eagle Project. almost all known territories of Gyr Falcon in Jamtland-Härjedalen (50) were checked during the breeding season. Of these 50, 16 were occupied and 14 pairs bred. Ten of the breedings were succesful producing totally 26 fledged young. There are indications that the Gyrfalcon has decreasead in areas with intense tourism and grouse shooting. Traps for illegal capture of birds of prey have been found in the mountains this year. Eight young have been ringed.

A Gyr Falcon Action Plan is being produced in cooperation with other Gyr Falcon projects at the request of BirdLife International. Among the threats are decreasing food resources, disturbances, changing of habitats, illegal persecution and lack of nest sites. The project continues.

Årsmöte
i
Föreningen Ånnsjöns Fågelstation
Torsdag 16 mars 2000 på
Turistbyrån i Åre kl 19.00

Program
Sedvanliga årsmötesförhandlingar, fika, allmänt snack
*Upplysningar: Benny Paulsson 0647- 53835,
benny.paulsson@asc.se*

Välkomna!

Byggdagar vid
fågelstationen i Handöl

i slutet av maj och / eller första dagarna i juni.
Exakt tidsperiod ännu ej fastställd. Du som har
tummen på rätt plats (vilket inte innebär att du
måste vara fullfjädrad snickare!) är välkommen att
delta i renoverings- och uppfräschningsarbeten på
fågelstationen. Vi ska spika panel, sätta upp några
innerväggar, måla mm.

Vi ska hinna titta på fåglar också!
Det här är den kanske finaste tiden på året med
nya flyttfåglar som anländer dagligen.
*Upplysningar: Hans-Gunnar Nilsson,
063-103141, info@nilssonbyggkonsult.se*

B För. brev

BEGRÄNSAD EFTERSÄNDNING
Vid definitiv eftersändning återsändes
försändelsen med uppgift om den nya
adressen

~~Avs. Jämtlands läns Ornitologiska Förening
c/o Märta Bohman, S. Mjällevändan 3
83254 Frösön, Sweden~~

Ånnsjöns Fågelstation Handöl 63.16N 12.27E

vår verksamhetsidé är att göra undersökningar av fågelfaunan i både vetenskapligt och miljöövervakande syfte. Som medarbetare välkomnar vi intresserade ornitologer av alla åldrar och kategorier. Vi ser fågelstationsarbetet som ett sätt att under socialt trivsamma förhållanden utveckla och fördjupa sitt fågelintresse. Arbete och fritid ska kunna varvas i lämpliga proportioner. Ånnsjöns fågelstation ligger i ett av våra finaste fjällområden och ger rika möjligheter till naturupplevelser under både arbete och fritid.

Sommaren 2000 behöver vi din hjälp för att genomföra

Projekt

Fåglar i Jämtlandsfjällen

Datum	27/5	3/6	10/6	17/6	24/6	1/7	8/7	15/7	22/7	29/7	5/8	12/8	19/8	26/8
Vecka	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35
Sjöinventering	----				-----					-----				----
Revirkartering	-----				-----									
Dubbelbeckasin	-----				-----									
Myrinventering				-----				-----						
Fjällrutter				-----				-----						
Holkprojekt				-----				-----						
Nätfångst								-----						

För dessa projekt behöver vi **inventerare, assistenter och ringmärkare**

För att arbeta som inventerare (sjöinventering, revirkartering, myrinventering, fjällrutter) måste du kunna känna igen de normalt förekommande fåglarna till både utseende och läte. Ringmärkare skall ha vana vid nätfångst och egen licens eller tidigare erfarenhet av självständigt ringmärkningsarbete. För assistenter (dubbelbeckasinräkning, holkprojekt, ringmärkning) gäller inga specifika kompetenskrav. Vissa av arbetsuppgifterna kan också kombineras. Arbetet utgår från **Ånnsjöns fågelstation i Handöl i Åre kommun**. Som deltagare bor du normalt på fågelstationen, men möjligheter att delta finns även för den som föredrar att bo på annat sätt i närheten, t ex på stugby eller i egen stuga. **Fjällrutterna** kommer att läggas ut över hela länet och där söker vi även ornitologer som avser att besöka andra delar av fjällområdet under den aktuella tidsperioden.

Arbetet är ideellt, men du bor gratis i tvåbäddsrum på fågelstationen i Handöl.

För anmälan kontakta Thomas Holmberg, Rödön 1824, 83591 Krokom, tel&fax 063-34240

email: 06334240@telia.com. Upplysningar kan också lämnas av Peter Carlsson, Visättravägen 7, 14150 Huddinge, 08-7743512, pec@home.se, Niclas Backström 0708-939212, eller Mikael Jönsson 042-145349.

Du kan också enkelt nå oss via vår hemsida: <http://www.annsjon.com>

Annsjon Bird Observatory investigates bird life both for research and environmental monitoring purposes. We welcome volunteers from any country to participate. In June we have different census projects (mires, mountains, lakes, nestboxes etc) and in July and August mainly mistnetting and ringing.

For information and application contact Thomas Holmberg, Rödön 1824, 83591 Krokom, tel&fax +46 63 34240, email: 06334240@telia.com or

Peter Carlsson, Visättravägen 7, 14150 Huddinge, +46 8 7743512, email: pec@home.se

Visit our website: <http://www.annsjon.com>

